

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra sociální práce

Bc. Lenka Baldová

**Skupiny sebeobhájců jako prostředek
podpory práv lidí s mentálním postižením**

**Groups self – advocacy as a means of
promoting the rights of people with mental
disabilities**

Diplomová práce

Praha 2011

vedoucí práce: PhDr. Hana Pazlarová, PhD.

Autor práce: **Bc. Lenka Baldová**

Vedoucí práce: **PhDr. Hana Pazlarová, Ph.D.**

Oponent práce: **Mgr. Kateřina Kolínská**

Datum obhajoby: 2011

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Haně Pazlarové, Ph.D. za výraznou pomoc při odborném vedení a konzultaci během tvorby této diplomové práce a všem, kteří mi byli oporou při jejím psaní.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: 12. 12. 2010

Lenka Baldová

Abstrakt

Diplomová práce „Skupiny sebeobhájců jako prostředek podpory práv lidí s mentálním postižením“ se zabývá lidskými právy lidí s mentálním postižením.

Teoretická část je zaměřena na vývoj a historii skupiny sebeobhájců ve světě a České republice.

V praktické části pak naváže na část teoretickou, která bude reflektovat zkušenosti organizace při založení a podpoře fungování skupin sebeobhájců.

Diplomová práce bude mít pozitivní dopad na potřeby organizace Rytmus Benešov, o.p.s., protože doposud neexistuje žádný metodický materiál zabývající se tímto tématem.

Abstract

Diploma thesis "self-advocacy groups as a means of promoting the rights of people with mental disabilities" in the theoretical part focuses on the development and history of self-advocacy groups in the world and the Czech Republic. The practical part will build on the theoretical part it will reflect the experience of organizations in establishing and promoting self-advocacy groups.

This diploma thesis will have a positive impact on organizational needs of Rhythm Benešov, o.p.s., because so far there is no guidance paper on this topic.

Klíčová slova

Sebeobhájce, asistent, lidská práva, mentální postižení.

Keywords

Self-advocates, assistant, human rights, mental disability.

Obsah

ÚVOD	9
1. LIDSKÁ PRÁVA	11
1.1 VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV	11
1.2 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	12
1.2.1 Hlava první – Obecná ustanovení.....	13
1.2.2. Hlava druhá – Lidská práva a základní svobody, Politická práva.....	13
1.2.3. Hlava třetí – Práva národnostních a etnických menšin.....	13
1.2.4. Hlava čtvrtá – Hospodářská, sociální a kulturní práva	13
1.2.5. Hlava pátá – Právo na soudní a jinou právní ochranu	14
1.2.6. Hlava šestá – Ustanovení společná	14
1.3. LIDSKÁ PRÁVA A ČLOVĚK S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM.....	15
1.3.1. Lidé s mentálním postižením a způsobilost k právním úkonům	16
1.3.2. Deklarace práv mentálně postižených	19
1.3.3. Madridská deklarace	19
2. ÚMLUVA O PRÁVECH LIDÍ S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	22
2.1. DODRŽOVÁNÍ ÚMLUVY V ČESKÉ REPUBLICE	24
2.1.1. Národní plány a koncepce v minulosti a současnosti.....	24
2.1.2. Národní plán vytváření rovných příležitostí pro občany se zdravotním postižením na období 2010 - 2014.....	26
3. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	31
3.1. SEBEOBHAJOVÁNÍ	32
3.1.1. Co je sebeobhajoba?.....	33
3.1.2. K čemu slouží asistent sebeobhájců?	33
3.1.3. Proč jsou skupiny sebeobhájců důležité?	34
3.2. MODEL Y SKUPIN SEBEOBHÁJČŮ	34
4. Hnutí SEBEOBHÁJČŮ VE SVĚTĚ	37
5. Hnutí SEBEOBHÁJČŮ V ČESKÉ REPUBLICE	39
6. PRAKTICKÁ ČÁST	41

6.1. RYTMUS BENEŠOV, O.P.S.	41
6.1.1. <i>Historie organizace Rytmus</i>	41
6.1.2. <i>Poslání a principy organizace</i>	43
6.1.3. <i>Sociální rehabilitace</i>	44
6.1.4. <i>Pracovní rehabilitace</i>	44
6. 2. PROJEKT PACIFIK II.	45
6.2.1. <i>Cíle projektu</i>	46
6.3. SEBEOBHÁJCI	47
6.3.1. <i>Skupina sebeobhájců Benešov</i>	47
6.3.2. <i>Skupina sebeobhájců v Kutné Hoře</i>	50
6. 4. ÚSPĚCHY SKUPINY SEBEOBHÁJČŮ	51
7. ZAKLÁDÁME SKUPINU SEBEOBHÁJČŮ (METODICKÝ MATERIÁL) 53	
7.1. CO JE SEBEOBHÁJOVÁNÍ	53
7.2. PRO KOHO JE SKUPINA URČENÁ	54
7.3. PRO KOHO SKUPINY SEBEOBHÁJČŮ NEJSOU	55
7.4. PROČ SE STÁT SEBEOBHÁJCEM	55
7.5. PROČ ZALOŽIT SKUPINU?	56
7.6. JAK SE PŘIPRAVIT NA PRVNÍ SCHŮZKU – CO JE DŮLEŽITÉ.....	56
7.6.1. <i>Informační leták a pozvánky</i>	56
7.6.2. <i>Kde se scházet?</i>	57
7.6.3. <i>Dopravní prostředky</i>	58
7.7. PRVNÍ SCHŮZKA – O ČEM JE.....	58
7.7.1. <i>Co přinést na první schůzku?</i>	58
7.8. ÚKOLY A PROGRAM.....	59
7.8.1. <i>Úkoly</i>	59
7.8.2. <i>Struktura skupiny - program</i>	60
7.9. MODERÁTOR	61
7.10. ZAPISOVATEL.....	61
7.11. ASISTENT	62
ZÁVĚR.....	63
POUŽITÁ LITERATURA.....	65
SEZNAM PŘÍLOH.....	69

PŘÍLOHY	70
----------------------	-----------

Úvod

Téma své diplomové práce Skupina sebeobhájců jako prostředek podpory práv lidí s mentálním postižením jsem si vybrala z několika důvodů. Jedním důvodem, byla moje pozice pracovního asistenta, později pracovního konzultanta v organizaci Rytmus Benešov, o.p.s. V této organizaci jsem díky projektu Pacifik II. dostala tu možnost založit dvě skupiny sebeobhájců, jednu v Kutné Hoře a druhou v Benešově.

Dalším důvodem bylo sepsání mých praktických zkušeností, při samotném zakládání skupiny sebeobhájců, které by se mohly hodit i jiným organizacím, nebo jednotlivcům, kteří by chtěli takovéto skupiny založit.

Práce bude mít praktický dopad pro potřeby organizace Rytmus Benešov, o.p.s., která bude část praktické části šířit dle svých možností a po domluvě ostatním, pokud o to budou mít zájem.

Téma sebeobhajování a s ním spojená práva lidí s mentálním postižením nejsou běžně známá, samotná myšlenka sebeobhajování má své evropské kořeny, ale v České republice není zatím moc skupin, které by se sebeobhajováním zabývaly.

Stejně tak jako samotnému představení principů sebeobhajování, je v této práci věnovaná velká část lidským právům. Zejména porušování lidských práv u lidí s mentálním postižením.

Práce má dvě části teoretickou a praktickou. Cílem teoretické části je charakterizovat systém lidských práv obecně, co vše je důležité o jaké normy, řády, zákony se můžeme v této lidsko-právní problematice opřít. Zaměřuje se také na porušování lidských práv u lidí s mentálním postižením. V teoretické části se dále zaměřím na vysvětlení základních pojmů, které se sebeobhajování týkají. Jak moc se toto hnutí rozšiřuje ve světě a také samozřejmě jaké kořeny má v České republice.

Cílem praktické části je stručně popsat organizaci, která umožňuje lidem se znevýhodněním aktivní zapojení do společnosti a také pracovní uplatnění na otevřeném trhu práce.

Obecně prospěšná společnost Rytmus Benešov realizovala projekt Pacifik II., v rámci kterého se skupiny sebeobhájců mohly založit.

V praktické části bude obsažen metodický materiál, respektive mé praktické zkušenosti při zakládání dvou skupin sebeobhájců, čeho je se dobré držet, co je důležité na samém začátku, na co by se měl dávat pozor, proč jsou skupiny vlastně důležité a k čemu slouží.

Metodický materiál tvoří stěžejní část této práce. V přílohách jsou poté umístěny ukázky informačního letáku, který jsem vytvořila při zakládání skupiny, dále pak prezentace pro sebeobhájce, kterou jsme používali při rozšiřování informací o sebeobhájcích mezi partnerské domovy pro osoby se zdravotním postižením. Dále jsou pak k vidění zápisy, které dělal asistent nebo členové jednotlivých skupin sebeobhájců. Na těchto zápisech je dobře vidět, jak jsou skupiny odlišné.

1. Lidská práva

Lidská práva jsou garantována všem lidem, zaručují jim svobodné rozhodování a rozvíjení své budoucnosti a tím pádem rozvoj jejich života, podle vlastních představ.

Základním dokumentem, který je spojuje, je Všeobecná deklarace lidských práv jako jeden z mezinárodních dokumentů a Listina základních práv a svobod jako součást českého právního řádu. V České republice dodržování a naplňování Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod a dalších právních norem upravujících ochranu a dodržování lidských práv a základních svobod se zabývá Rada vlády České republiky pro lidská práva.

Mezi její pravomoc také patří sledování plnění mezinárodních závazků České republiky v oblasti ochrany lidských práv a základních svobod. Jsou jimi závazky plynoucí např. z:

- Mezinárodního paktu o občanských a politických právech
- Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
- Úmluvy o právech dítěte
- Úmluvy o ochraně základních lidských práv a základních svobod
- Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

1.1 Všeobecná deklarace lidských práv

Valné shromáždění OSN vyhlásilo a přijalo dne 10. prosince 1948 Všeobecnou deklaraci lidských práv. Vyzvalo tím všechny členské státy Organizace spojených národů, aby znění Deklarace zveřejnily a podpořily šíření a vystavování, dále pak čtení a vykládání zejména ve školách vyučováním a v ostatních vzdělávacích institucích bez ohledu na jejich politické uspořádání (Chutná, Jílek, 1994).

„Je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá – li být člověk donucen uchýlovat se, když vše ostatní selhalo, k odboji proti týrání a útlaku, že lid Spojených národů zdůraznil v Chartě znovu svou víru v základní lidská práva...“ (Chutná, Jílek, 1994, s. 151)

Deklarace má 30 článků, ve kterých se věnuje vymezení základních lidských práv, které by neměli být člověku odňaty za jakékoliv situace. V článku 1 je definováno,

že všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovni. Stejně tak článek 2 upozorňuje na všechny práva a svobody, která mají mít lidé bez rozdílu rasy, barvy, pohlaví, jazyka atd.

V dalších člancích se dočteme např., že každý má právo na život, nikdo nesmí být vystaven krutému nebo jinému nelidskému zacházení, všichni jsou si před zákonem rovni a každý má právo na státní příslušnost. Ve výčtu práv bych mohla pokračovat, pro celek této práce je deklaráce důležitá, ale později se spíše zaměřím na Úmluvu o právech lidí s mentálním postižením.

Tato deklaráce je první mezinárodní dokument, který uznává svobody a práva každého člověka bez rozdílu. Deklarace má své nezastupitelné místo dodnes, je inspirujícím dokumentem v oblasti lidských práv.

Bohužel v dnešní době i tato mezinárodně stanovená práva nejsou realitou pro každého člověka ve společnosti (OSN).

1.2 Listina základních práv a svobod

Již v roce 1948 byl přijat OSN dokument, Všeobecná deklaráce lidských práv. Sjednotil všechny státy, které tento dokument podepsali o tom, co se rozumí pod pojmy lidská práva a svobody. ČSSR přistoupila k dohodě v říjnu 1968, po dlouhých sedmi letech Federální shromáždění ČSFR dohodu ratifikovalo.

V platnost byla uvedena r. 1976, ke skutečnému naplnění všech přijatých závazků však došlo až po listopadu 1989 (Lidovky).

V České republice se základním dokumentem, který garantuje dodržování základních lidských práv a svobod stala Listina základních práv a svobod (dále jen Listina), která byla přijata Federálním shromážděním ČSFR 9. 11. 1991.

Dle Jirků (2007) v souvislosti s právy a povinnostmi týkající se lidí s mentálním postižením, můžeme vybrat několik zásadních lidských práv a svobod, které se týkají nejen lidí s mentálním postižením, ale také např. personálu, pokud jsou lidé v domově pro osoby se zdravotním postižením, těmito právy jsou např. „Každý je způsobilý mít práva“ nebo „Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost“. Tato kapitola obsahuje stručné vymezení Listiny základních práv a svobod, která se skládá z 6 hlav a 44 článků.

1.2.1 Hlava první – Obecná ustanovení

Hlava první obsahuje obecná ustanovení, jako např. čl. 1: Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelná, nezcizitelná, nezrušitelná a nepromlčitelná. V této části Listiny, se také uvádí, že základní práva a svobody jsou zaručeny všem bez rozdílu pohlaví rasy, barvy pleti. atd...

1.2.2. Hlava druhá – Lidská práva a základní svobody, Politická práva

Hlava druhá je rozdělena na dva oddíly. V prvním oddíle jsou obsaženy základní lidská práva a svobody, např. práva a svobody, které se týkají svobod pohybu, pobytu, vyznání, práva na uměleckou činnost (v minulém režimu velmi potlačována), právo vlastnit majetek, vlastní projev svoboda myšlení. Ve druhém, pak najdeme Politická práva, jako např. právo projevu a na informace, svobodného vyjádření písmem, tiskem obrazem, petiční právo svobodně se sdružovat, svobodných voleb. Za velmi zásadní článek v této části je považován článek 23, ve kterém je obsaženo: Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny. (Poslanecká sněmovna České republiky)

1.2.3. Hlava třetí – Práva národnostních a etnických menšin

Obsahuje práva národnostních a etnických menšin např. na všestranný rozvoj, přijímání informací v jejich mateřském jazyce, právo rozvíjet svou vlastní kulturu. Dále pak právo na vzdělání a užívání jejich mateřského jazyka v úředním styku.

1.2.4. Hlava čtvrtá – Hospodářská, sociální a kulturní práva

Tato část Listiny zaručuje občanům České republiky, právo na na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost. Dalšími právy, patřící do této oblasti jsou také, že ženy, mladiství a **osoby**

zdravotně postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.

Mladiství a **osoby zdravotně postižené** mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání. Dále je zde také obsaženo, že péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu. Děti potřebují zvýšenou ochranu, této oblasti se věnuje Úmluva o právech dítěte.

1.2.5. Hlava pátá – Právo na soudní a jinou právní ochranu

Předposlední hlava pátá upravuje práva a svobody spojené se soudní a jinou právní ochranou. Patří sem například, právo každého domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Dále pak je možné právo na náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.

Každý člověk má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. Všichni účastníci jsou si v řízení rovni. Je zde také vyloženo právo na mateřský jazyk, kdo neovládá jazyk, kterým je vedeno jednání, má právo na tlumočníka. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy. Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla vyslovena jeho vina.

1.2.6. Hlava šestá – Ustanovení společná

Poslední hlava šestá definuje některá společná ustanovení, která by měly státy dodržovat. Listiny je možno domáhat se pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí. Listina používá pojmu "občan", rozumí se tím státní občan České a Slovenské Federativní Republiky. Cizinci požívají v České a Slovenské Federativní Republice lidských práv a základních svobod zaručených Listinou, pokud nejsou přiznána výslovně občanům.

Poskytování azylu v České a Slovenské Federativní Republice je možno pouze cizincům, kteří jsou pronásledováni za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.

Dalším právem, které je Listinou zakotveno, je omezení práva na stávkou osobám v povoláních, která jsou nezbytně nutná pro ochranu života a zdraví.

1.3. Lidská práva a člověk s mentálním postižením

Jak říká Švarcová (2006), lidé s mentálním postižením mají veškerá lidská práva jako všichni ostatní lidé. Charakterizují se zejména jako práva, která lidem dovolí rozvíjet jejich schopnosti a možnosti dále pak umožní uspokojovat jejich potřeby zejména duchovní a materiální.

„Základní lidská práva a svobody jsou garantovány všem občanům ČR. Člověk s mentálním postižením má garantována svá základní práva a svobody ve stejném rozsahu jako běžný občan bez postižení.“ (Sobek, 2007, s. 13)

V běžném životě naše práva nijak nesledujeme, nebo se jimi nezabýváme, začneme se jimi zabývat, pokud někdo druhý naše práva začne porušovat. Člověk s mentálním postižením, se v tu chvíli stává zvláště ohroženou skupinou. Je to dáno jejich postižením, ne v každé situaci je tento člověk schopen posoudit správnost nebo své ohrožení a tím spíše, se takovému ohrožení nedokáže bránit. Práva u člověka s mentálním postižením, jsou porušována v mnoha oblastech. Nejsou zvyklí se sami hájit, nedokážou se sami bránit. Jednou z mnoha příčin, které zhoršují dodržování lidských práv je zhoršená komunikace. „Dodržování nebo naopak porušování základních lidských práv se promítá do klíčových oblastí každodenního života: bydlení, práce, volný čas, oblast mezilidských vztahů apod.“ (Sobek, 2007, s. 9)

Podle Olivera (1993) lidem s mentálním postižením není umožněn volný přístup ke vzdělání, je jim znesnadněn přístup na trh práce. Nehledě na to, že ti, kteří pracují a je jich žalostně malé procento pobírají často nižší mzdu za svůj výkon.

Další práva mají lidé s mentálním postižením, pokud se stanou uživateli nějaké sociální služby, vztahují se na ně práva vyplývající ze zákona o sociálních službách.

Pokud jsou lidé s mentálním postižením špatně finančně ohodnoceni za svou oddělanou práci, mohou se stát závislí na systému sociálních dávek a na lidech, kteří o

nich rozhodují. Ti, co o těchto dávkách rozhodují, posuzují pouze jejich míru neschopnosti a pokud dojde k malému zlepšení, může člověk o tuto dávku přijít.

Takovéto posuzování člověka nejen stigmatizuje, ale také ohrožuje a diskriminuje člověka v běžném životě (Oliver, 1993).

Walmsleyová říká: "... a tak jsou lidé s mentálním postižením, zakletí v této závislosti, která se dělí mezi stát a rodinu, závislí na obou, nezávislí na nikom." (1993, s. 261)

1.3.1. Lidé s mentálním postižením a způsobilost k právním úkonům

Pokud je člověk zbaven nebo omezen způsobilosti k právním úkonům neznamená to, že mohou být porušována jeho základní lidská práva, nebo práva zaručena jinými dokumenty, které platí na území České republiky.

Od způsobilosti k právním úkonům musíme odlišovat způsobilost mít práva a povinnosti, tato způsobilost vzniká narozením, kdežto způsobilost k právním úkonům nabývá dosažením určitého věku zletilostí – tj. 18 let.

„Vzhledem ke skutečnosti, že způsobilost k právním úkonům znamená schopnost rozhodovat o svém postavení sám, bez zásahu třetí osoby, předpokládá tato schopnost určitou psychickou vyspělost, která obsahuje složku rozumovou a složku volní.“... „V některých případech však člověk této psychické vyspělosti nabude pouze v určité více či méně omezené míře. V takovém případě může být jedinec omezen ve způsobilosti či zcela zbaven způsobilosti k právním úkonům, tedy je omezena či zcela vyloučena jeho možnost aktivně svým chováním nabývat a pozbývat práva a brát na sebe povinnosti.,, (Langhamerová, 2007, s. 24)

Velmi rozdílené a je to třeba rozlišovat je zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům. Dle Jirků (2007) má úplné zbavení za následek zánik způsobilosti, kdežto omezení je vázáno jen na věci, které jsou uvedené v rozhodnutí.

Ovšem zmiňovaná způsobilost mít práva a povinnosti zůstává zachována v celé své míře (Langhamerová, 2007).

Člověka lze dle občanského zákoníku omezit nebo zcela zbavit způsobilosti k právním úkonům.

Způsobilost k právním úkonům a její formy se více objevují po přijetí zákona o sociálních službách, který jako jeden z požadavků má písemnou formu uzavírání všech smluv, které jsou potřebné k poskytování služeb sociální péče a jiných (Hutař, 2009).

„Zbavení způsobilosti k právním úkonům bylo a je používáno zejména při těžkých formách mentální retardace a při některých závažných duševních onemocněních. Podle mého názoru však leckdy neadekvátně. Striktně vzato – osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům by si nemohla koupit ani rohlík. Proto návrh nového občanského zákoníku již v základní variantě se zbavením způsobilosti k právním úkonům nepočítá. Ponechává jen kategorii omezení způsobilosti k právním úkonům.“(Hutař, 2009, s. 228)

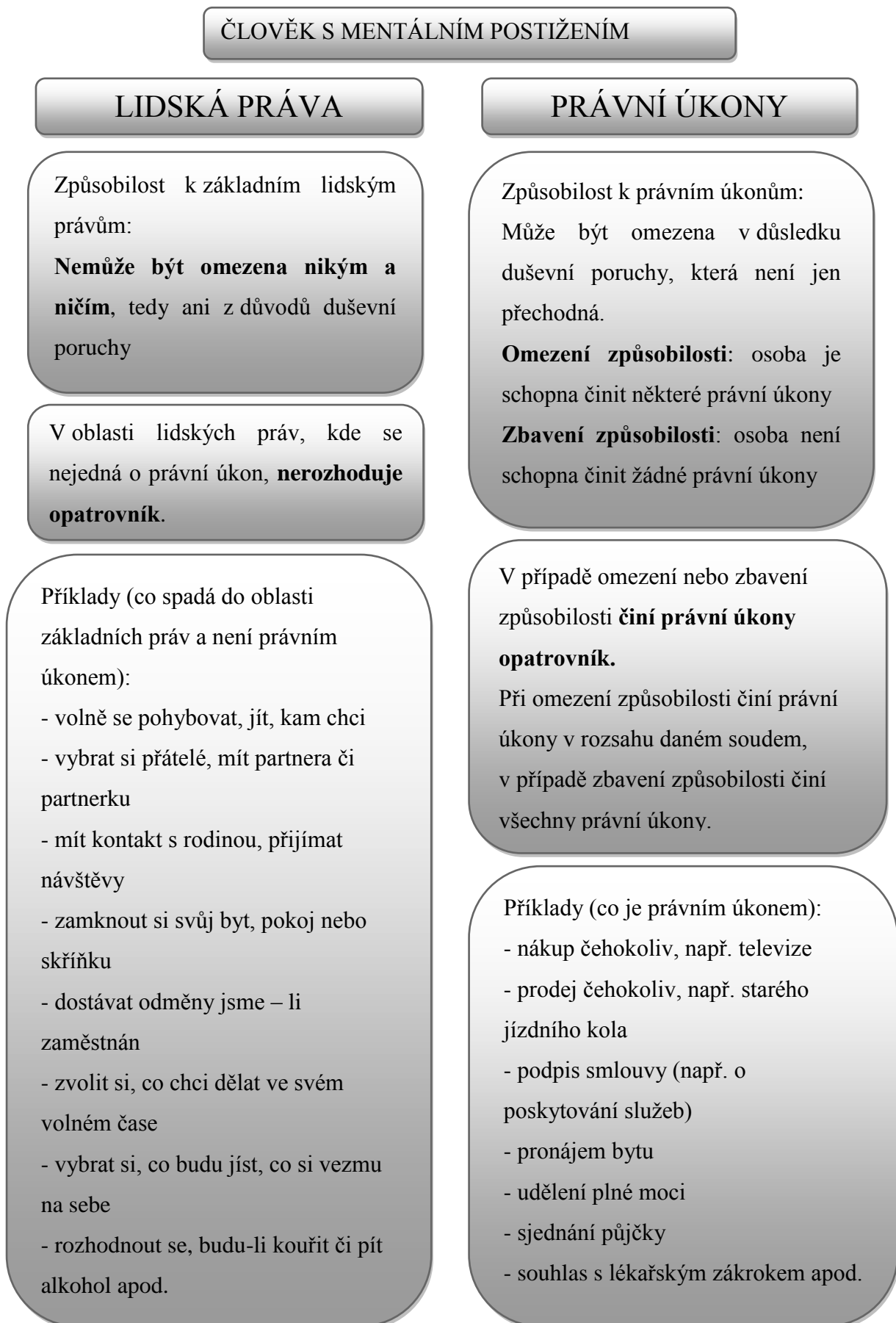
Omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům znamená zásah do života osoby, která je tímto krokem postihnuta. Dodržování základních práv je předpokládáno i u osob, které jsou omezeny nebo zbaveny způsobilosti k právním úkonům.

„Omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům se tedy týká pouze těch oblastí, které skutečně jsou právním úkonem.“(Sobek, 2007, s. 15)

„Hlavním smyslem institutu omezení příp. zbavení způsobilosti k právním úkonům je ochrana samotné omezované osoby do budoucna, což je nutné mít v každém posuzovaném případě stále na mysli.“ (Langhamerová, 2007 s. 26)

Každé takovéto omezení představuje zásah do základních lidských práv jedince, která jsou mu zaručena Listinou základních práv a svobod, je proto tedy nutné využívat toto omezení, či zbavení v minimální nezbytné míře pro ochranu práv, aby nedocházelo ke zbytečnému omezování nebo zbavování jedinců způsobilosti k právním úkonům a také k zásahům do jejich základních lidských práv (Langhamerová, 2007).

Sobek (2007, s. 17) pro porozumění otázce rozlišení lidských práv a právních úkonů uvádí následné schéma:

1.3.2. Deklarace práv mentálně postižených

Tato deklarace byla vyhlášena Valným shromážděním OSN dne 20. 12. 1971.

Cílem této deklarace je, aby národní a mezinárodní organizace zabezpečily, že bude sloužit jako dokument na ochranu práv lidí s mentálním postižením.

Mezi základní práva obsažené v této deklaraci patří:

- člověk s mentálním postižením má mít co nejvíce možná stejná práva jako ostatní lidé.
- právo na zdravotní péči, v takové míře, aby mu umožnila rozvíjet jeho schopnosti.
- právo na ekonomické zabezpečení a slušnou životní úroveň, stejně tak právo na práci, dle svých možností
- žít v okruhu své rodiny, pokud to bude možné, proto je nutné podporovat rodiny, ve kterých člověk s mentálním postižením žije, pokud je však umístěn do zařízení, mají být podmínky života v něm blízké normálním podmínkám života, jak jen to je možné
- právo na opatrovníka
- právo na ochranu před jakýmkoliv vykořisťováním, zneužíváním, nebo ponižujícím chováním
- pokud nejsou schopni využívat svá práva díky svému postižení, pokud je nutné jejich práva omezit buď částečně, nebo úplně, musí být postup zvolen tak, aby bylo zabráněno jakémoliv formě zneužití (Helpnet)

1.3.3. Madridská deklarace

Další z mezinárodních dokumentů, zabývající se právy lidí s mentálním postižením, je madridská deklarace. Byla přijata 23. března 2002 na Kongresu o osobách se zdravotním postižením v Madridu (Abilympics). Je to pouze dokument, který nemá závaznost zákona a tím pádem, nemůže být jeho dodržování vymahatelné.

Deklarace obsahuje vymezení zdravotního postižení a základních lidských práv, a s tím související využívání základních lidských práv, v rámci Evropské Unie. Důraz je kladen na vhodný a smysluplný přechod od pečovatelského postoje k postoji posilování odpovědnosti osoby se zdravotním postižením ve svém vlastním životě.

Dřívější pečovatelský postup zdůrazňoval bezmocnost osoby se zdravotním postižením, můžeme mluvit také o diskriminaci, která je někdy založena na

předsudcích. Důležité je zaměřit se na rovné příležitosti, pro tyto lidi, zejména v oblastech služeb, vzdělání a také samozřejmě v sociálních službách.

Velmi často bývají osoby se zdravotním postižením sociálně vyloučeny, tím, že nemohou plně využívat svá lidská práva. Zejména je to v oblastech zaměstnání a vzdělání. Zaměstnávání osob s mentálním postižením, je také jednou z velmi zajímavých oblastí, které je potřeba se věnovat. Metoda podporovaného zaměstnávání není například uzákoněna v zákoně o sociálních službách. Její poskytování je pod názvem sociální rehabilitace metodou podporovaného zaměstnávání.

V rámci deklarace je poukazováno také na to, že ženy se zdravotním postižením a zdravotně postižení v rámci etnických minorit jsou často vystaveni diskriminaci spojenou z více částí. Vzniká nejčastěji spojením zdravotně postižených a diskriminace pramenící z jejich pohlaví nebo etnické příslušnosti.

Cílem deklarace, bylo vytvoření rozmanitého prostředí pro osoby se zdravotním postižením. Jedním z návrhů bylo vytvořit antidiskriminační legislativu, k odstranění a zároveň zamezení vzniku jiných nových bariér, které by mohly člověku s mentálním postižením bránit v rozvoji jeho práv a v sociálním začleňování. Legislativa ovšem není jediný krok, velmi důležité je spolupracovat s celou společností, včetně samotných osob se zdravotním postižením. V dosahování stanovených cílů deklarace, je nutné upravit zdroje tak, aby vyhovovaly lidem se zdravotním postižením.

Důležitá je také podpora rodin zdravotně postižených, pokud nebude dostatečná, bude bránit sociálnímu začlenění OZP. Tak jako každý člověk, i osoba se zdravotním postižením by měla mít přístup k běžným vzdělávacím zdravotním a sociálním službám. Nutné však je, aby služby byly dostupné všem, *„protože potřeby osob se zdravotním postižením a jejich rodina se liší a proto je třeba volit komplexní přístup, který bere v úvahu celou osobnost a jednotlivé aspekty jejího života.“* (Dobromysl, Madridská deklarace)

Důležitou podporou osob se zdravotním postižením je zaměstnávání těchto osob na otevřeném trhu práce.

Návrhy na opatření, které deklarace dala, vyžadují podporu na všech úrovních v rámci širokého partnerského života, jedná se jak o *národní orgány v zemích EU*, které by měly jít příkladem, dále pak *místní orgány*, které by měly podporovat organizace vznikající na této úrovni a dále pak samotné zdravotně postižené ve spolupráci s těmito orgány.

Dalším opatřením je zvýšit motivovanost potencionálních *zaměstnavatelů* o zaměstnávání na otevřeném trhu práce a o vytváření vhodných pracovních míst, pro tyto osoby. Dále *média*, která by měla podporovat organizace osob zdravotně postižených a pomáhat jim ve zlepšování informovanosti o této skupině. Poslední opatření, kterému se madridská deklarace věnuje, je *společné úsilí*, ke kterému mohou samotní lidé se zdravotním postižením přispět. Jejich úkolem je účastnit se všech oblastí života, tak aby lidé se zdravotním postižením mohli žít plnohodnotný život a zároveň pomoci ostatním se s touto problematikou seznámit.(Dobromysl)

2. Úmluva o právech lidí s mentálním postižením

Patří mezi jednu ze základních úmluv o lidských právech. Úmluva má zaručit lidem s mentálním postižením jejich lidská práva a zároveň je aktivně zapojit do života ve společnosti. Tento dokument se skládá ze dvou listin. Úmluvy a Opčního protokolu.

Oba dokumenty schválilo Valné shromáždění OSN 13. 12. 2006. Česká republika podepsala Úmluvu 30. 3. 2007, kde jí také podepsala Evropská Unie jako celek a dále pak jednotlivé členské státy. Pod Opčním protokolem si můžeme představit prováděcí předpis, ve kterém je uvedeno, jakým způsobem občané státu, kteří Úmluvu podepsali, mohou stěžovat na její nedodržování a jiné procesní záležitosti. Pokud Opční protokol některý ze států nepodepíše, není možné Úmluvu vymáhat. Vstoupila v platnost 3. 5. 2008, seznam států, které úmluvu podepsaly a ratifikovaly, můžeme najít na www stránkách <http://www.un.org/disabilities/countries>.

Důležitým krokem, je ratifikace, slouží k tomu, aby Úmluva začala mít vliv na právo ve státě, který jí podepsal. Česká republika ratifikovala Úmluvu 28. 9. 2009. Opční protokol zatím ratifikován nebyl. Vyšla ve Sbírce mezinárodních smluv 12. 2. 2010 pod číslem 10/2010.

Lidská práva lidí se zdravotním postižením a jejich nedodržování je stále aktuální problém. Tito lidé jsou také více vystaveni diskriminaci a to často vícenásobně. „Účelem úmluvy je zejména chránit, podporovat, chránit a zajišťovat plné a rovné užívání všech lidských práv a základních svobod všemi osobami se zdravotním postižením a podporovat úctu k jejich přirozené důstojnosti.“ (Vláda)

Osoby se zdravotním postižením zahrnují osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které ve vzájemném působení s různými překážkami může zabránit plnému a dostatečnému zapojení do společnosti na rovnoprávném postavení s ostatními.

Zároveň však uznává přínos lidí se zdravotním postižením pro jejich společnost. Pokud se budou podporovat jejich práva, bude to mít vliv na odstranění chudoby. Nejen lidé se ZP, z nichž většina žije pod hranicí chudoby, ale i dalších skupin, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Toto všechno podporuje potřebu ucelené úmluvy. Je to jedna z věcí, která může přispět k odstranění sociálního vyloučení těchto osob.

Obecné zásady Úmluvy ve znění z (Vláda) jsou:

- respektování přirozené důstojnosti, osobní nezávislosti, zahrnující také svobodu volby, a samostatnosti osob

- nediskriminace
- plné a účinné zapojení a začlenění do společnosti
- respektování odlišnosti a přijímání osob se zdravotním postižením jako součásti lidské různorodosti a přirozenosti
- rovnost příležitostí
- přístupnost
- rovnoprávnost mužů a žen
- respektování rozvíjejících se schopností dětí se zdravotním postižením a jejich práva na zachování identity

Závazky států a Výbor na obranu práv osob se zdravotním postižením.

Státy, které podepsaly úmluvu, tím přijaly její obecné závazky pro realizaci. Mají plnou zodpovědnost za zajištění realizace všech lidských práv osob se zdravotním postižením bez jakéhokoliv projevu diskriminace. Je nutné, aby přijaly veškerá opatření na odstranění diskriminace, zejména legislativní, administrativní, procesní atd..

Další důležitý krok, který státy mají je vzdělávat odborníky, kteří pracují s lidmi se zdravotním postižením. A v poslední řadě konzultovat nebo také zapojovat osoby se zdravotním postižením a jejich organizace do vytváření a uplatňování legislativy související s tímto tématem.

Vymahatelnost závazků, které na sebe státy, které Úmluvu podepsaly, jsou odpovědné Výboru pro práva osob se zdravotním postižením (dále jen Výbor), který je ustanoven v článku 34 Úmluvy. Dle Úmluvy (Reforma opatrovnictví) má Výbor 12-18 členů, podle počtu států, které Úmluvu ratifikovaly.

Členy Výboru nominují státy, které Úmluvu podepsaly, zároveň musí tyto státy předložit Výboru zprávu o naplňování této Úmluvy a to v období jednou za 4 roky.

Úkolem Výboru je tuto zprávu vyhodnotit a vydat doporučení nebo návrhy, podle kterých by se měl daný stát řídit. Pokud se objeví pochybnosti, může Výbor jet na kontrolu přímo do členských zemí, nebo si může vyžádat mimořádné zprávy.

Opatření, která Výbor vydá, pokud dojde k nedodržení úmluvy, bohužel nemají dostatečnou sílu. Jediný postih, který Výbor může dát, je zařadit stát na tzv. černou listinu, to znamená, že pokud se stát na této listině ocitne je znevýhodňován v ekonomickém a diplomatickém styku, ovšem záleží na ostatních členských zemích, jestli s touto zemí uvedenou na černé listině přeruší nebo omezí styky.

Členské státy přikládají této listině celkem velkou váhu, takže její efekt funguje.

Do jaké míry, bude Úmluva o právech osob se zdravotním postižením dodržována, se zatím nedá zjistit, protože Výbor se svým fungováním teprve začíná. Proběhly zatím 2 ustavující schůze, na kterých se řešily především procesní záležitosti. (Reforma opatrovnictví)

2.1. Dodržování Úmluvy v České republice

Pro dodržování Úmluvy přijala Česká republika Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014.

Podoba nového Národního plánu vychází z obecných zásad Úmluvy o právech lidí se zdravotním postižením, na kterých je samotná Úmluva založena. V Národním plánu jsou zpracovány pouze ty články Úmluvy, které jsou z hlediska vytváření rovnoprávného a nediskriminujícího prostředí pro osoby se zdravotním postižením nejdůležitější a nejaktuálnější pro období následujících 5 let.

Národní plán je sestaven ze samostatných kapitol, které navazují na dané články Úmluvy. Kapitola vždy obsahuje citaci daného článku a popis cílů, stavů, dále pak termínů a odpovědných resortů, které odpovídají za jejich plnění.

V samotném národním plánu je charakterizováno zdravotní postižení. Jejich definice je „ dlouhodobý nebo trvalý nepříznivý zdravotní stav, který již nelze léčbou výrazně zlepšit či zcela odstranit, tato situace je často nezávislá na vůli jedince“ (NRZP)

Zdravotní postižení pro účely toho plánu chápou jako sociální událost, která ovlivňuje život každého člověka. Sociální událostí je nejen, protože se týká samotného člověka, ale také protože ovlivňuje celou rodinu, zejména v oblastech zapojení do soukromého a veřejného života. Důsledky a dopady, které může vyvolat zdravotní postižení je možné „eliminovat propracovaným systémem opatření, na jejichž realizaci se musí participovat celá společnost.“ (NRZP)

2.1.1. Národní plány a koncepce v minulosti a současnosti

V České republice není pouze tento plán, proto nastíním stručnou minulost a současnost řešení odpovědnosti naší republiky za odstraňování bariér, které brání lidem se zdravotním postižením zapojit se do běžné společnosti. Usiluje o postupné řešení

důležitých oblastí, které se osob se zdravotním postižením týkají a je v nejlepším zájmu zlepšit podmínky i kvalitu jejich života.

Velkým pokrokem bylo schválení již 4 národních plánů, které se zabývaly politikou státu ve vztahu k osobám se zdravotním postižením. V těchto plánech byly stanoveny jednotlivá opatření, pro jednotlivá ministerstva, která se zabývají otázkou osob se zdravotním postižením. Plnění těchto plánů vláda kontroluje a případně provádí nutné změny či doplňuje jejich znění.

Pro představu můžeme zmínit první národní plán, který byl přijat a schválen v roce 1992, kdy mezi jeho cíle patřilo zejména odstranění případů diskriminace a zahájení změn v oblasti podpory občanů se zdravotním postižením.

V roce 1993 navazoval plán opatření negativních důsledků zdravotního postižení, následoval plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením (1998), který vycházel z mezinárodního dokumentu „Standardní pravidla vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením“ schválený OSN v roce 1993.

Posledním plánem byla podpora a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006-2009.

Důležitým dokumentem, který je vhodné zde uvést, je také Střednědobá koncepce státní politiky vůči občanům se zdravotním postižením.

Naplňováním těchto plánů došlo ke zlepšení přístupu k občanům se zdravotním postižením, promítlo se to do několika oblastí, které jsou důležité a napomáhají osobám se zdravotním postižením k jejich integraci do společnosti.

Velkým pozitivním krokem je, že na přípravě plánů se aktivně podíleli a podílí lidé, kteří zastupují zájmy zdravotně postižených. Výsledkem je tedy poté shoda, či kompromisní řešení mezi těmito lidmi a orgánem státní správy. (NRZP)

V tomto plánu můžeme najít nejvýznamnější změny, které se v posledním období udály. Mezi tyto změny patří zejména přijetí zákona o sociálních službách a jeho reforma sociálních služeb, důraz na rovný přístup ne diskriminaci osob v oblasti vzdělávání, roste počet bezbariérových stanic a zastávek, nebo dopravních prostředků, zlepšení přístupu k informacím, a dále pak zlepšení přístupu ke kulturnímu dědictví.

I přes snahu a všechna opatření, které Česká republika doposud realizovala, zde nacházíme řadu otevřených a nevyřešených otázek, které se týkají osob se zdravotním postižením. Mezi tyto témata patří například nepříznivá situace v zaměstnávání osob se zdravotním postižením, odstraňování bariér ve veřejné dopravě a budovách atd.

Platnost plánu pro rok 2009 vypršela v prosinci téhož roku. Úkolem ministra pro lidská práva a místopředsedy Vládního výboru pro zdravotně postižené občany bylo předložení nového Národního plánu pro osoby se zdravotním postižením, který bude navazovat na cíle a úkoly střednědobé koncepce. (NRZP)

2.1.2. Národní plán vytváření rovných příležitostí pro občany se zdravotním postižením na období 2010 - 2014

Pro popis podoby tohoto plánu je velmi důležitá ratifikace Úmluvy o právech lidí s mentálním postižením, kterou Česká republika ratifikovala v září 2009.

„Úmluva je založena na principu rovnoprávnosti, jejím cílem je chránit a zajistit rovný přístup k právům a svobodám pro osoby se zdravotním postižením a zajistit respektování jejich důstojnosti.“ (NRZP)

Pro tuto část dokumentu jsou důležité jen některé části, zde jsou vybrány ty hlavní (NRZP):

- ROVNÉ ZACHÁZENÍ A OCHRANA PŘED DISKRIMINACÍ

Článek 5 Úmluvy

Rovnost a nediskriminace

- všechny osoby jsou před zákonem a ze zákona rovnoprávné a mají právo na rovnost před zákonem a stejná práva vyplývající ze zákona bez jakékoli diskriminace
- zakazuje se diskriminaci na základě zdravotního postižení a zaručují osobám se zdravotním postižením rovnoprávnou a účinnou právní ochranu před diskriminací z jakýchkoli důvodů
- Specifická opatření, která jsou nezbytná k urychlení nebo dosažení faktické rovnoprávnosti osob se zdravotním postižením, se nepovažují podle této úmluvy za diskriminaci

Důležité tedy je, aby byla zajištěna ochrana před případnou diskriminací. Díky tomu se můžou vytvořit vhodné podmínky k plnohodnotnému zapojení osob se zdravotním postižením do společnosti. Významným krokem, bylo přijetí zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

Mezi termínové opatření patří například připravit a předložit k projednání návrh na ratifikaci Opčního protokolu k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením.

Mezi průběžné opatření patří například, zvyšovat společenské a právní povědomí v oblasti zákazu diskriminace z důvodu zdravotního postižení či nepříznivého zdravotního stavu, a to např. tiskem informačních materiálů, informováním veřejnosti prostřednictvím rozhlasových a televizních médií apod.

➤ ROVNOST PŘED ZÁKONEM

Článek 12 Úmluvy

Rovnost před zákonem

- osoby se zdravotním postižením mají kdekoli právo na uznání jejich osoby jako subjektu práva
- osoby se zdravotním postižením mají, na rovnoprávném základě s ostatními, právní způsobilost ve všech oblastech života
- umožnit osobám se zdravotním postižením přístup k asistenci, kterou mohou pro uplatnění této právní způsobilosti potřebovat
- zajistí, aby se všechna opatření, která se týkají uplatnění právní způsobilosti, poskytovala, v souladu s mezinárodním právem v oblasti lidských práv, odpovídající a účinné záruky zamezující zneužití
- zajistit osobám se zdravotním postižením rovné právo vlastnit nebo dědit majetek, spravovat své finanční záležitosti a mít rovný přístup k bankovním půjčkám, hypotékám a dalším formám finančních úvěrů, a zajistí, aby osoby se zdravotním postižením nebyly svévolně zbavovány svého majetku

Velmi důležitou roli v tomto hraje otázka zbavování nebo omezování způsobilosti k právním úkonům. Opatrovník by měl být vyloučen a mělo by dojít k nahrazení a to tzv. "podpůrným" či "asistovaným rozhodováním", díky kterému je každá osoba schopna se rozhodovat sama, ale bude potřebovat větší či menší míru podpory.

Termínované opatření: Nově navrhnout formulaci právní úpravy ochrany práv zvláště ohrožených skupin osob se zdravotním postižením (osoby s mentálním postižením a osoby s duševní poruchou), a to posílením práv těchto osob v řízeních,

která se jich týkají (zejména institut způsobilosti k právním úkonům) a přijetím podrobnější úpravy práv a povinností opatrovníka těchto osob.

Průběžné opatření: Vytvářet podmínky pro zavedení simultánního přepisu mluvené řeči při soudních jednáních pro osoby se sluchovým postižením.

➤ NEZÁVISLÝ ŽIVOT

Článek 19 Úmluvy

Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti

Je nutné, aby bylo uznáno rovné právo všech osob se zdravotním postižením žít v rámci společenství, s možností volby, dále je nutné, aby osobám se zdravotním postižením bylo usnadněno plné užívání tohoto práva a jejich začlenění a zapojení do společnosti, zejména tím, že zajistí aby:

- osoby se zdravotním postižením měly možnost si zvolit, na rovnoprávném základě s ostatními, místo pobytu, kde a s kým budou žít a nebyly nuceny žít ve specifickém prostředí
- osoby se zdravotním postižením by měly mít přístup ke službám poskytovaným v domácím prostředí, rezidenčním službám a dalším podpůrným komunitním službám, včetně osobní asistence, která je nezbytná pro nezávislý způsob života a začlenění do společnosti a zabraňuje izolaci nebo segregaci
- komunitní služby a zařízení určená široké veřejnosti byly přístupné, na rovnoprávném základě s ostatními, i osobám se zdravotním postižením a braly v úvahu jejich potřeby

Pro tuto oblast je důležité přijetí zákona o sociálních službách, kde jsou vytvořeny podmínky pro posílení vhodných kompetencí uživatelů sociálních služeb, kteří se mohou více podílet na rozhodování o rozsahu formě a poskytované pomoci.

Termínovaná opatření například - Na základě výsledků komplexní analýzy v oblasti sociálních služeb přijmout legislativní a jiná opatření směřující ke stabilitě a udržitelnému rozvoji sociálních služeb.

Průběžné opatření: V rámci dotačního řízení podporovat takové sociální služby pro osoby se zdravotním postižením, které jim umožní setrvat v domácím prostředí, aby prevence proti jejich umístování v rezidenčních zařízeních.

➤ REHABILITACE

Článek 26 Úmluvy

Habilitace a rehabilitace

- státy musí přijmout účinná a vhodná opatření, tak aby umožnily osobám se zdravotním postižením dosáhnout a udržet si co nejvyšší úroveň samostatnosti, uplatnit v plné míře tělesné, duševní, sociální a profesní schopnosti a dosáhnout plného začlenění a zapojení do všech aspektů života společnosti. Organizovat a posilovat nebo dále pak rozšiřovat komplexní habilitační a rehabilitační služby a programy, především v oblasti zdravotní péče, zaměstnanosti, vzdělávání a sociálních služeb, takovým způsobem, aby tyto služby a programy byly založeny na posouzení individuálních potřeb a předností a podporovaly zapojení a začlenění do společnosti, byly dobrovolné a dostupné pro osoby se zdravotním postižením co nejbližší místu jejich bydliště, včetně venkovských oblastí
- podporovat vzdělávání odborníků a pracovníků habilitačních a rehabilitačních služeb.

Rehabilitace se v tomto případě charakterizuje jako cílený proces, co nejvíce minimalizovat důsledky trvalého nebo dlouhodobého zdravotního postižení.

Základním cílem rehabilitace musí být co nejvíce minimalizovat přímé důsledky trvalého nebo dlouhodobého zdravotního postižení. Je nezbytné, aby proces rehabilitace byl prováděn uceleně. Ucelené provádění rehabilitace je důležité pro samotnou osobu se zdravotním postižením, ale také pro celou společnost.

Nácvikem dovedností se osoba se zdravotním postižením stává méně závislou na pomoci okolí a ve většině případů je schopna se určitým způsobem zapojit do pracovního procesu.

Průběžná opatření: Rozvíjet oblast sociální a pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením a vytvářet legislativní i věcné podmínky pro její lepší součinnost a koordinaci s ostatními oblastmi komplexní rehabilitace.

- PARTICIPACE OBČANŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM A JEJICH ORGANIZACÍ NA SPRÁVĚ VĚCÍ VEŘEJNÝCH

Článek 29 Úmluvy

Účast na politickém a veřejném životě

Zaručit osobám se zdravotním postižením politická práva a příležitost užívat tato práva na rovnoprávném základě s ostatními, zavazují se

- zajistit, aby se osoby se zdravotním postižením mohly účinně a plně, podílet na politickém a veřejném životě, včetně práva a možnosti volit a být volen, mimo jiné tím, že zaručí, aby volební postupy, zařízení a materiály byly srozumitelné a snadno dostupné, zaručí svobodné vyjadřování vůle osob se zdravotním postižením jako voličů
- aktivně podporovat prostředí, v němž se mohou osoby se zdravotním postižením účinně a plně, bez diskriminace a na rovnoprávném základě, podílet na řízení veřejných záležitostí, a napomáhat jejich účasti ve veřejném životě, např. při zakládání organizací osob se zdravotním postižením

Důležité je zejména podporovat partnerství mezi občany se zdravotním postižením státem a jinými organizacemi. Zajistit jim tak větší možnost participace v oblastech, které se jich plně dotýkají. Klíčovou rolí zde hraje Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, která je realizátorem řady konkrétních programů a projektů ve prospěch zdravotně postižených.

Průběžná opatření: Zajistit účast organizací osob se zdravotním postižením na legislativním procesu.

3. Vymezení základních pojmů

V této kapitole se budu věnovat základním pojmům, které k sebeobhajování patří. Nejprve začnu vymezením samotného pojmu mentální postižení. Dále se pak zaměřím na vymezení pojmu sebeobhajování, co vlastně sebeobhajoba je, co nemůže pokládat za sebeobhajobu. Proč je ve skupině důležitý asistent, a k čemu sebeobhájcem asistent vlastně slouží. Jaká mají sebeobhájci nejčastější témata. Jaké můžeme mít modely skupin a v čem, jsou pro lidi s mentálním postižením důležité. Každý z těchto modelů má podle autora své výhody a nevýhody, proto budou u každého modelu skupiny stručně tyto výhody a nevýhody vymezeny. Pokusím se nastínit historii hnutí sebeobhájců ve světě a v České republice.

Pokud mluvíme o lidech s mentálním postižením, máme na mysli osoby, u kterých je dle (Hrušková, Matoušek, Landischová, 2005, s. 111) „mentální postižení podstatné omezení stávajícího výkonu vyznačující se podprůměrnou úrovní intelektových schopností se současným omezením v nejméně dvou z následujících adaptačních dovedností – komunikace, sebeobsluha, sociální dovednosti, bydlení ve vlastním domě, využití služeb obce, sebeurčení, zdraví a bezpečnost, školní výkon, volný čas a práce. Z tohoto vymezení vyplývá, že pojem mentální postižení pokrývá široký rozsah obtíží, v nichž se jednotliví lidé liší.“

Jinou definici uvádí Emerson (2008, s. 12) kdy „termín mentální postižení by však měl být chápán jako synonymum britského termínu poruchy učení a severoamerického mentální retardace. Mentální retardace byla definována jako významně podprůměrné obecné intelektuální fungování ($IQ < 70$), které buď vede k současnému zhoršení adaptivního chování, nebo je s ním spojené. Projevuje se během období vývoje jedince.“

Jiný autor uvádí mentální retardaci jako „vrozený stav, který se vyznačuje omezením rozumových a adaptivních schopností, jinými slovy nedošlo k přiměřenému a úplnému rozvoji mentálních schopností člověka. Adaptivními schopnosti máme na mysli schopnost člověka jednat samostatně na úrovni svého věku a v rámci dané kulturní normy. Poznávací, řečové, pohybové a sociální dovednosti, jejichž úroveň lze měřit standardizovanými psychometrickými testy, jsou oproti průměru výrazně sníženy.“ (Thorová, 2007, s. 26)

Sebeobhájci si vytvořili vlastní definici pojmu – „jde o lidi, kteří mají problémy v učení, porozumění, orientaci a komunikaci.“ (Hrušková, Matoušek, Landischová, 2005, s. 111)

3.1. Sebeobhajování

„Sebeobhajování (ang. self advocacy) je jedna z významných strategií aktivizujících člověka s mentálním postižením. Posiluje jeho autonomii, mění v interpersonální vztahové síti stejně jako postavení postižených jako sociální skupiny občanů s mentálním postižením v širším sociálním prostředí.“ (Šiška, 2005, s. 61)

Sebeobhajování podporuje rovnost, zejména sociální spravedlnost a začlenění. Může pomoci lidem, aby si uvědomili svá vlastní práva, dále pak jak mohou tyto práva vykonávat a jak jsou zapojeni do rozhodování o své budoucnosti (Speakingup 2010) .

Šiška (2005) ve shodě se Simonsem (1992) rozlišuje:

- **Sebeobhajování individuální** – kdy se člověk sám zaměřuje na svou osobu, zejména k aktivitám, které podporují jeho dovednosti k vyjadřování názorů a vlastních přání
- **Sebeobhajování kolektivní** – odlišuje se od sebeobhajování individuálního tím, že lidé s mentálním postižením ve skupině vyjadřují svoje vlastní názory, přání, vše společně, za skupinu

Benešovská skupina sebeobhájců se k pojmu sebeobhajování vyjádřila následovně:

„Mluvíme sami za sebe“

„Říkáme svůj názor“

Jirka

„Radíme a pomáháme si navzájem“

„Povídáme si o tom, co je pro nás důležité“

Mírek

„Předáváme si zkušenosti“

Ondra

Vymezení samotného pojmu sebeobhajování je obtížné dle Šišky (2005, s. 61), který používá vymezení pojmu od (Sutcliffe, 1993, Ward, 1989) je to „proces učení se hovořit sám za sebe a za ostatní“

3.1.1. Co je sebeobhajoba?

Za sebeobhajobu můžeme považovat, pokud lidé s mentálním postižením mluví sami za sebe, nebo také pokud mluví ve skupině. „Podobně jako ostatním znalostem a dovednostem tak i sebeobhajobě je nutné se učit. Prvním krokem k tomu je sebezpoznání, identifikace vlastních silných či slabých stránek, potřeb a preferencí... „I když se někdy identifikace potřeb může na první pohled jevit jako bezproblémová, jedná se o aktivitu, kterou se lidé s mentálním postižením musí učit někdy i celý život.

Lidem s mentálním postižením většinou dělá obtíže formulovat své myšlenky, vyjádřit je, potřebují delší čas k tomu, aby se naučili sdělit své skutečné potřeby.“ (Valenta, Müller 2009, s. 239) Ve skupině si mohou navzájem pomoci a poradit si, mají možnost popovídat si o svých problémech a předat si své zkušenosti navzájem mezi sebou.

Jejich cílem je rozhodovat se o vlastním životě a pokusit se vyjadřovat vlastní názory. Nejdůležitější je, aby si samotní sebeobhájci uvědomili, že když se vyjadřují sami za sebe, měli by za své názory také nést zodpovědnost, mají svá práva ale také povinnosti, můžeme to ukázat na jednom příkladě např. chodit do práce, je jejich právo, ale je nutné, aby také věděli, že jejich povinnost je dodržování pracovní smlouvy, kterou s nimi zaměstnavatel podepíše.

3.1.2. K čemu slouží asistent sebeobhájců?

Asistent pomáhá sebeobhájcům, pokud to potřebují, pokud to sami chtějí. Samotní sebeobhájci by měli o pomoc asistenta požádat. Jeho úkolem není zasahování do schůzky nebo zařizování věcí, které zvládnou samotní sebeobhájci. Slouží pouze jako podpora těmto lidem. Pro sebeobhájce působí jako pomocná ruka, může např. zajišťovat místo další schůzky, ze začátku pomáhat se zápisem, připravovat občerstvení, vyhotovit seznam důležitých telefonních čísel, aby na sebe sebeobhájci měli kontakt.

Moderování, je jednou z hlavních aktivit na skupině sebeobhájců, asistent by jim měl pomoci s moderováním, měl by je naučit, jak nejlépe moderovat, jak se vyjadřovat

při moderování, nebo ze začátku samotnou skupinu moderovat. Asistent by měl po celou dobu schůzky poslouchat, aby mohl kdykoliv zasáhnout, měl by naslouchat ostatním a neměl by rozhodovat za sebeobhájce.

Jedním z jeho úkolů, je také pomoci sebeobhájům sestavit pravidla, která budou dodržovat, např. aby si neskákali do řeči, aby každý mohl říci svůj vlastní názor, aby se drželi tématu, které si na začátku skupiny zvolili (SPMP).

3.1.3. Proč jsou skupiny sebeobhájců důležité?

Jedním z hlavních kroků proč založit skupinu sebeobhájců je možnost získání zkušeností se založením a vedením samotné skupiny. Ta lidem s mentálním postižením umožňuje získávat důvěru ve své schopnosti, poznávají, co obnáší vedení takové skupiny, věnují se svým právům a povinnostem, učí se nést zodpovědnost za své činy, učí se mluvit ve společnosti a na veřejnosti. V rámci společného setkávání také procvičují jak, co nejvhodněji řešit své problémy a také jak mohou pomoci ostatním lidem s mentálním postižením.

Pro mnohé lidi, je zapojení do takové skupiny zásadní změnou v jejich životě (Dobromysl).

3.2. Modely skupin sebeobhájců

Skupiny sebeobhájců mohou mít několik modelů. Jde je rozdělit podle složení a podle cílů, ke kterým chtějí dospět (Černá, 2008).

Dle Šišky (2005, s. 64) jsou to:

Autonomní skupina – je nezávislá na organizaci/zařízení poskytující služby nebo rodičovských organizacích. Zpravidla je její součástí poradce nebo asistent.

Výhody:

- nedochází ke konfliktům zájmů mezi skupinou a poskytovatelem služeb nebo rodiči

- větší svoboda hovořit

- akceptována loajalita ke skupině

- reprezentuje zkušenosti lidí z různého prostředí

Nevýhody:

- pro zachování potřebné skupinové koheze vyžaduje velkou podporu „z vlastních řad“

Divizní skupina – utvořená jako sekce dobrovolné organizace např. rodičovské. U nás je to skupina při Společnosti pro podporu lidí s mentálním postižením. A dle mého názoru můžu do této skupiny zařadit i skupiny sebeobhájců, které vznikly při organizaci Rytmus Benešov, o.p.s., jedna v Benešově a druhá v Kutné Hoře.

Výhody:

- organizace může poskytovat zázemí – finance nebo např. prostory ke schůzkám. Impulsy k činnosti může skupiny získávat prostřednictvím zastřešující organizace.

Nevýhody:

- vliv rodičů a možné konflikty zájmů

Koaliční skupina – Skupina zastupující samosprávné organizace postižených (u nás např. Národní rada zdravotně postižených ČR). U nás zatím nejsou lidé s mentálním postižením v podobných organizacích zastoupeni.

Výhody:

- umožňuje zviditelnění lidí s mentálním postižením

Nevýhody:

- lidé s mentálním postižením mohou být zastíněni „výřečnějšími členy“

Skupina patřící k zařízení poskytující služby – pracuje při zařízení např. Ústavech sociální péče (dnes domovy pro osoby se zdravotním postižením), podporované bydlení, chráněné dílně apod.

Výhody:

- je v místě, skupina má k dispozici zdroje a podmínky např. místnost

- není obtížné jí založit

- může se zaměřovat na konkrétní problémy

Nevýhody:

- konflikty zájmů, organizace má možnost omezit činnost skupiny, „pokud požaduje příliš mnoho“ (lze řešit přizváním nezávislého poradce)

- kooptováni jsou jen někteří („nejschopnější“) klienti/obyvatelé zařízení

Modely skupin sebeobhájců, které zde uvádí Šiška, nám mohou naznačit, který druh skupiny je pro samotné lidi s mentálním postižením nejvhodnější. Myslím si, že model skupiny divizní, kde se skupina utváří za pomoci nějaké organizace, která jim dá prvotní vstupní krok a pomůže jim skupinu rozjet, už jen tím, že poskytne prostory, to je pro samotné lidi s mentálním postižením velkým přínosem a hlavně také velkým pozitivním krokem, k dalšímu úspěšnému fungování skupiny. Stejně tak to bylo, když jsem za organizaci Rytmus zakládala „své“ dvě skupiny.

4. Hnutí sebeobhájců ve světě

Buchanan (2006) uvádí, že je mnoho různých možností sestav skupin sebeobhájců. Sebeobhajovní je jedním z prostředků k získání důvěry mezi jednotlivci, vyžaduje nejen podporu mezi svými členy ve skupině, ale také mezi nově příchozími.

Hnutí sebeobhájců a s tím spojené sebeobhajování lidí s mentálním postižením má své kořeny ve Švédsku v 60. letech, kdy lidé s mentálním postižením začali zakládat své první kluby volného času. Těmito kluby začali lidé s mentálním postižením získávat nové dovednosti a zkušenosti, proto bylo možné po čase předat vedení lidem s mentálním postižením (Šiška, 2005, Černá 2008).

“Postupně se začaly kluby sjednocovat, aby v roce 1968 zorganizovaly první celonárodní setkání. Organizování těchto setkání pokračovalo i v dalších letech. Zprávy o konferencích pronikly do jiných zemí a staly se impulsem pro zakládání nových skupin sebeobhájců v zahraničí. Ve Velké Británii zorganizovala CPMH (Campaign for People with Mental Handicap) v roce 1971 konferenci pod názvem „Náš život“. O dva roky později zorganizovali odborníci z Britské Kolumbie v Kanadě na základě švédského a britského modelu konferenci pro skupinu mentálně postižených.“ (Šiška, 2005, s. 63)

Dle Browna hnutí sebeobhájců začalo v roce 1973, kdy skupina jednotlivců s různými vývojovými vadami vytvořila vlastní skupinu sebeobhajování v Salemu, Oregon. Skupina se nazvala Lidé na prvním místě - „People First“.

„V této době vzniká název „People first“ (Především lidé). Tento název používá řada skupin s úmyslem vyzdvihnout jejich lidství před postižením. Později byla založena organizace People First International jako nástupce organizace People First of Oregon. Dala si za cíl navazovat na spolupráci s jinými skupinami ve světě, poskytovat rady a zakládat nové skupiny na lokální úrovni. Začala vydávat vlastní zpravodaj „People’s Newsletter“. Od 80. let 20. Století organizuje People First International řadu mezinárodních konferencí.“ (Černá, 2008, s. 214)

„Během této doby se konaly mezinárodní, národní a celostátní konference a začaly se rozvíjet jejich vlastní národní organizace Self-Advocates Becoming Empowered (Zplnomocnění sebeobhájci). V čele stál výbor složený ze šestnácti zástupců. Výbor byl ustaven v září 1991 na celonárodní konferenci v Nashville ve státě Tennessee, kde účastníci odhlasovali národní koalici federálních státních a místních organizací. V roce 1993 bylo ve Spojených státech nejméně třicet sedm organizací

sebeobhájců, některé mají až pětasedmdesát místních poboček, jiné pouze dvě nebo tři. „ (Dobromysl, Bonnie Shoultz, Center on Human Policy, česká verze vznikla díky pomoci dobrovolníků projektu dobromysl.cz – překlad Ing. Ivan Pergler, redakce Mgr. Dagmar Brejlová)

„V osmdesátých letech dvacátého století jsou zakládány další skupiny v Evropě a později po politických změnách i ve státech střední východní Evropy. Např. ve Velké Británii v roce 1980 působily v 22% z celkového počtu vzdělávacích centrech pro mentálně postižené skupiny sebeobhájců. V roce 1987 to bylo již 60% (Crawley, 1988).

Stejný autor však uvádí, že každá třetí nově založená skupina zaniká pro nedostatek empatie, konflikty zájmů skupiny a osobami, na kterých je závislá. Týká se to především skupin, které pracují v rámci zařízení, kde asistenci poskytuje personál.“ (Šiška, 2005, s. 63)

5. Hnutí sebeobhájců v České republice

Hnutí sebeobhájců je v České republice spojováno s organizací Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením ČR, o. s. (dále jen SPMP)

Dle organizace SPMP - <http://www.spmpr.cz/> toto sdružení je celostátní, spojuje lidi s mentálním a kombinovaným postižením, jejich rodiny a další odborníky, působí na národní, regionální a lokální úrovni. Považují se za organizaci hájící práva a zájmy lidí s mentálním a kombinovaným postižením a jejich rodin.

Mezi jejich hlavní hodnoty SPMP patří: <http://www.spmpr.cz/>

- Lidé s mentálním postižením jsou rovnoprávními občany České republiky.
- Mají stejná práva být zařazeni do společnosti při jakémkoli stupni postižení.
- Lidé s mentálním postižením mají možnost žít nezávislým způsobem života.
- O lidi s mentálním postižením nejen pečujeme, ale především jim poskytujeme podporu, aby se mohli rozhodovat a také uplatnit a rozvíjet svůj talent a schopnosti, kterými disponují.
- Rodiče a přátelé lidí s mentálním postižením spojují své osobní zkušenosti s poznatky odborníků při hledání a využívání nových metod podpory lidem s mentálním postižením.

Co dělají:

- seznamují veřejnost s problematikou mentálního postižení a snaží se odstraňovat předsudky a nesprávné představy o lidech s postižením
- poskytují sociální služby různého druhu
- podporují transformaci ústavní péče na komunitní služby
- organizují celoživotní vzdělávání a společenské akce pro lidi s mentálním postižením, rodiče, profesionály a veřejnost
- převádí důležité informace do podoby srozumitelné pro lidi s mentálním postižením tak, aby k nim měli přístup
- podporují rozvoj hnutí sebeobhájců (lidi s mentálním postižením mluvící sami za sebe)
- připomínají zákony ovlivňující život lidí s mentálním postižením
- prosazují naplňování Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením z roku 2006 (například změnu systému opatrovnictví, právo na inkluzivní

zdeňování atd.) s cílem zlepšit podmínky života občanů s mentálním postižením žijících v rodinách i v péči sociálních a vzdělávacích zařízení

Jak uvádí Šiška, první skupina sebeobhájců vznikla pod organizací SPMP ČR v roce 1998. Tato skupina vydala materiál, „Instruktační materiál Sebeobhájcům“, který pomáhá s organizováním schůzek jednotlivých skupin. Jedním z velkých kroků sebeobhájců, je uspořádání konference sebeobhájců pod názvem „Můj život“, která se uskutečnila v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR (Šiška, 2005).

Tato konference, dle mého názoru měla za úspěch rozšíření hnutí sebeobhájců do dalších regionů, po celé České republice.

6. Praktická část

Cílem praktické části je vytvořit metodický materiál a tím popsat metody vhodné k zakládání skupin sebeobhájců, které jsem použila při zakládání dvou skupin v rámci organizace Rytmus Benešov, o.p.s. (dále jen Rytmus)

V úvodní části této kapitoly představím organizaci Rytmus, čím se organizace zabývá, jaká je její cílová skupina, seznámím čtenáře se stručnou historií této organizace. Na tuto kapitolu naváže seznámení s projektem Pacifik II., díky kterému jsem mohla skupiny sebeobhájců založit.

Prakticky pak popíšu vznik skupin v Benešově a v Kutné Hoře, cílem bude popsání dobré praxe pro zakládání skupin sebeobhájců, jaké jsou praktické zkušenosti, co je nejlépe udělat pro založení takovéto skupiny. Popíšu také jednotlivé skupiny jako celek, protože obě se od sebe velmi liší.

6.1. Rytmus Benešov, o.p.s.

6.1.1. Historie organizace Rytmus

Rytmus Benešov (dle vnitřních materiálů organizace) byl nejdříve jako jedna z poboček pražského Rytmu, jednoho dne se však osamostatnil a změnil právní formu z občanského sdružení na obecně prospěšnou společnost, tak aby mohl být samostatný. V roce 1994 vzniklo v Praze Občanské sdružení Rytmus, 22. 11. 2003 otevřelo jednu ze svých poboček - Rytmus Benešov.

Sídlo organizace bylo na Masarykově náměstí v Benešově, nyní se však organizace přestěhovala na jiné místo, ale stále v Benešově, důvodem bylo, že minulé sídlo kanceláře nebylo bezbariérové, nyní sice organizace sídlí v prvním patře, ale je zde moderní výtah, kam se např. vejde i člověk upoutaný na invalidní vozík.

Agentura má po okrese Benešov velkou tradici, během prvního roku činnosti, roku 2004 oslovilo agenturu celkem 55 zájemců. Dohoda o poskytování služby byla v prvním roce sepsána s 19 uživateli. Od počátku a nyní se organizace snaží navázat v regionu dobré vztahy s různými partnery, zejména Úřadem práce v Benešově, občanským sdružením Villa Vallila (komunitní dům), sdružením Exodus (středisko pomoci mladým v nouzi), Ústav sociální péče Ratměřice – Odlochovice, Diagnostický ústav sociální péče Tluskov.

Mezi významnými partnery jsou také již od počátku Okresní správa sociálního zabezpečení, Městský úřad Benešov a Sofiprin - vydavatel regionálního tisku Jiskra. Rytmus má vytvořenou funkční síť návazných služeb, zejména v oblasti odborného poradenství, např. psychiatrie, právo.

Organizace má v současné době novou pobočku a to v Kutné Hoře. Rytmus tvoří 7 kmenových pracovníků a 2 externisti, kteří poskytují služby sociální rehabilitace metodou podporovaného zaměstnávání, pracovní rehabilitace a vzdělávací aktivity pro lidi s mentálním postižením.

V roce 2008 využilo služeb organizace 75 osob, což odpovídá kapacitě zařízení, zhruba s polovinou uživatelů byla podepsána dohoda o poskytování služby PZ. Počet zaměstnavatelů, se kterými spolupracujeme nebo se kterými jsme za dobu naší činnosti jednali, se pohybuje kolem 200.

Nyní je organizace celkem stabilní poskytovatel služeb pro občany se zdravotním postižením a spolehlivým partnerem pro spolupracující organizace a instituce.

Rytmus poskytuje:

- služby sociální rehabilitace:
 - **Podporované zaměstnávání** – pro uživatele v produktivním věku
 - **Tranzitní program** – pro mladé lidi se znevýhodněním, kteří končí školní docházku
- zajišťuje pracovní rehabilitaci
- vzdělává lidi s mentálním postižením v různých dovednostech – např. akreditovaný Kurz PC
- poskytuje poradenskou činnost v oblasti zaměstnávání lidí se znevýhodněním
- snaží se o publikační a osvětovou činnost na podporu integrace lidí se znevýhodněním

Cílovou skupinou jsou (Rytmus):

- lidé se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním, převážně s mentálním postižením
- lidé, kteří potřebují dlouhodobou podporu při rozvoji dovedností směřujících k získání a udržení si zaměstnání

- lidé, kteří hledají nebo chtějí hledat zaměstnání v běžných podmínkách

Mezi další, kterým organizace může nabídnout své služby, patří rodinní příslušníci nebo lidé z nejbližšího okolí uživatelů našich služeb, zaměstnavatele, kteří zaměstnávají nebo mají zájem zaměstnat uživatele našich služeb. Dále pak pro odbornou i širší veřejnost, která se zajímá o problematiku integrace lidí se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním.

6.1.2. Poslání a principy organizace

„Posláním společnosti Rytmus Benešov, o.p.s. je umožnit lidem se znevýhodněním aktivní zapojení a seberealizaci, zejména při vzdělávání a pracovním uplatnění v běžném prostředí.“ (Rytmus)

Principy, na kterých je založena samotná práce organizace Rytmus jsou:

- **Občanský přístup:**

Lidé se znevýhodněním jsou rovnoprávními občany, a proto je nutné, aby práce směřovala k tomu, aby měli, co nejvíce srovnatelné možnosti a podmínky s ostatními lidmi.

- **Využívání běžných zdrojů:**

Velký důraz při této práci je kladen na využívání běžných zdrojů uživatele služby, jako je např. škola, úřady práce, zaměstnavatelé. A tím podporovat jeho aktivitu ve využívání těchto zdrojů.

- **Individuální přístup ke každému člověku:**

Uživatel od uživatele je odlišný ve svých potřebách a přáních, proto je nutné vycházet z jeho vlastních představ a možností. Činnost je zaměřena na individuální podporu uživatele

- **Důraz na kvalitu:**

Důraz na kvalitu poskytovaných sociálních služeb a rovnocenný přístup, je také jeden z přístupů organizace. Službu poskytují kvalifikovaní pracovníci s odborným vzděláním, dle zákona o sociálních službách č. 108/2006 sb.

➤ **Aktivní přístup uživatele:**

Důraz je kladen na aktivní přístup samotného uživatele, případně jeho sociálního okolí, pokud je potřeba. Tyto osoby organizace zapojuje do spolupráce, podporuje je v samostatnosti a rozhodování se.

6.1.3. Sociální rehabilitace

Sociální rehabilitace je zaměřena na posilování osobních kompetencí, schopností a dovedností člověka, aby mohl využívat běžné společenské zdroje a fungovat v přirozeném prostředí, zejména v oblasti zaměstnání a v návaznosti pak i ve všech dalších oblastech kulturního a společenského života.

Cílem služby je:

- získat a rozvíjet sociální a pracovní dovednosti
- získat a udržet si zaměstnání v běžných podmínkách a maximálně se v něm osamostatnit
- posilovat uplatňování práv a aktivní zapojení do občanské společnosti

Služba sociální rehabilitace je realizována metodou podporovaného zaměstnávání a tranzitním programem. Sociální rehabilitace je určena především pro lidi se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním, převážně s mentálním postižením, pro lidi, kteří potřebují dlouhodobou podporu při rozvoji dovedností směřujících k získání a udržení si zaměstnání v běžných podmínkách, pro lidi v produktivním věku (podporované zaměstnávání), pro mladé lidi se znevýhodněním, kteří končí školní docházku (tranzitní program).

6.1.4. Pracovní rehabilitace

V rámci organizace Rytmus, je také možné zajistit pracovní rehabilitaci osobám se zdravotním postižením, případně s jiným zdravotním znevýhodněním. Důležitou věcí je, aby samotná osoba chtěla pracovat na otevřeném trhu práce, je k tomu však nutná individuální podpora, která je postavena na osobní pomoci, jak před tak i po nástupu do práce.

Agentura pro PZ může zabezpečit následující formy pracovní rehabilitace (v Individuálním plánu pracovní rehabilitace budou v jednotlivých případech navrženy konkrétní formy pro konkrétního účastníka pracovní rehabilitace): dle vyhlášky č. 518/2004 Sb. a zákona o zaměstnanosti je to poradenská činnost (např. pracovní diagnostika, poradenství pro volbu povolání), příprava k práci (např. příprava k práci na pracovištích zaměstnavatele osoby se zdravotním postižením), specializované rekvalifikační kurzy, zprostředkování zaměstnání (např. poradenství pro zprostředkování vhodného zaměstnání), udržení a změna zaměstnání, vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání (např. asistované zaměstnání).

6. 2. Projekt Pacifik II.

V této kapitole představím projekt Pacifik II, díky kterému mohly vzniknout dvě skupiny sebeobhájců ve středočeském kraji.

Projekt reaguje na projevy diskriminace, které byly sledovány systematicky a jsou v průběhu projektu zaznamenávány. Projekt reaguje na výzvu - Posílení lidských práv a boj proti diskriminaci a rasismu.

Cílovou skupinou, na kterou je projekt zaměřen, jsou převážně obyvatelé Domovů pro osoby se zdravotním postižením, kteří byli již dříve zapojeni do předcházejícího projektu - lidé s mentálním postižením, kteří dlouhodobě žijí v ústavním zařízení a chtějí pracovat na otevřeném trhu práce a chtějí si najít vhodné zaměstnání na běžném pracovišti. Právě tito lidé jsou převážně diskriminováni při využívání běžných zdrojů a to především ze strany lékařské posudkové služby, a dále pak např. omezení vyplývající ze zbavení způsobilosti k právním úkonům.

Hlavními aktivitami projektu je především systematické individuální řešení situace jednotlivých obyvatel Domovů, kteří jsou jakýmkoliv způsobem znevýhodněni, nebo se jim to mohlo přihodit a dále pak podpora vytvoření skupin sebeobhájců (tj. lidí s mentálním nebo jiným druhem postižením, kteří chtějí mluvit sami za sebe a snaží se s pomocí ostatních odborníků a členů skupiny prosazovat vlastní zájmy a také zájmy ostatních osob s mentálním nebo jiným druhem postižením).

Součástí projektu je i systematická komunikace s pracovníky zúčastněných veřejných institucí (úřad práce, referát lékařské posudkové služby, opatrovníci) s cílem

prosazovat změnu ve vnímání lidí s mentálním postižením a dále pak překonávat předsudky v možnostech uplatnění těchto lidí na pracovním trhu.

6.2.1. Cíle projektu

Obečným cílem projektu je změnit situaci osob s mentálním postižením, které dlouhodobě žijí v ústavní péči a u nichž je možné zjistit a prokázat mnohostrannou diskriminaci při využívání běžných zdrojů a porušování práv. Lidé s mentálním postižením často svá práva neznají, nemohou je tedy v praxi ani uplatňovat. Pokud se ovšem o uplatnění svých práv snaží, bývají často diskriminováni přímo zákonem, nebo jeho interpretací, nebo naopak dlouhodobým postojem veřejnosti, který je založen na neznalosti práv i potřeb lidí s jakýmkoliv znevýhodněním.

Konkrétní cíle projektu jsou stanoveny na základě výstupů porušování práv a diskriminace.

Mezi konkrétní cíle je zahrnuto:

- Systematicky řešit situaci jednotlivých znevýhodněných obyvatel Domovů pro osoby se zdravotním postižením, metodou Podporovaného zaměstnávání jako formou sociální rehabilitace, metoda je založena na individuálním přístupu a osobní podpoře.
- Posílit právní a občanské vědomí obyvatel Domovů pro osoby se zdravotním postižením (resp. občanů s mentálním postižením). Velmi vhodným a v praxi ověřeným způsobem dosažení tohoto cíle je vytvoření skupin sebeobhájců.
- Přispět konkrétním výstupem projektu k prosazování změn v oblasti diskriminace při využívání běžných zdrojů a porušování práv obyvatel Domovů pro osoby se zdravotním postižením. Projevy diskriminace budou v průběhu projektu systematicky sledovány a vyhodnocovány. Výsledky budou předávány České unii pro podporované zaměstnávání (ČUPZ) jako důkazní materiál pro další činnost.
- Zvýšit informovanost odborné i širší veřejnosti v oblasti využívání běžných zdrojů a uplatňování práv obyvatel Domovů pro osoby se zdravotním postižením. Tento cíl, bude naplňován prezentacemi výstupů výsledků projektu v médiích a na webových stránkách organizace. A především uspořádáním krajské konference, která bude mapovat problematiku možností

uplatnění lidí s mentálním postižením v občanské společnosti, zejména na trhu práce.

6.3. Sebeobhájci

V části projektu Pacifik II, který se věnuje sebeobhájčům, je nutné vědět, že aby bylo možné problémy diskriminace občanů s mentálním postižením řešit systémově a aby lidé s mentálním postižením byli do budoucna čím dál tím méně závislí na podpoře z vnějšího okolí, je nutné posilovat vhodnou formou jejich právní a občanské vědomí. Praxí ověřeným nástrojem pro dosažení tohoto cíle je vytvoření skupiny sebeobhájců.

Další důležitou aktivitou projektu je podpora a založení skupin sebeobhájců na Benešovsku a Kutnohorsku. Tato část projektu je rozdělena do několika částí, které budou dále popsány v samostatných podkapitolách o zakládání skupin sebeobhájců.

6.3.1. Skupina sebeobhájců Benešov

Při zakládání skupiny v Benešově a Kutné Hoře jsem postupovala následujícím způsobem.

Nejdříve byla přípravná fáze, která byla pro obě skupiny stejná. Na samotném začátku, bylo nutné se seznámit s problematikou sebeobhajování, zejména s principy samotného sebeobhajování, pravidly jakými se skupina řídí, co je důležité pro správné fungování, a samozřejmě se zkušenostmi z praxe, protože sebeobhájci jsou nyní rozšířené hnutí po celé České republice.

Absolvovala jsem dvě stáže, na kterých jsem měla možnost prvně se seznámit s fungující skupinou sebeobhájců, stáž byla dvoudenní a uskutečnila se v Agentuře Pondělí ve Šluknově. Zde jsem měla možnost se seznámit s fungováním a výsledky úspěšné skupiny sebeobhájců, absolvovala jsem náhled na samotném setkání skupiny a získala jsem praktické informace od asistenta sebeobhájců.

Druhá stáž byla jednodenní a uskutečnila se v Praze u pražské skupiny sebeobhájců „Sami a spolu“, kde je součástí skupiny i pan Jan, který byl velmi nápomocen při zakládání obou skupin v naší agentuře. Jeho role bude popsána níže.

V přípravné fázi jsem spolupracovala se zkušeným sebeobhájcem Janem. S jeho pomocí, jsme vytvořili prezentaci o sebeobhajování, kterou můžete najít v příloze č. 1 a informační leták, který je k nahlédnutí v příloze č. 2.

Prezentace a informační leták byl vytvořen ve zjednodušené formě tzv. „easy to read“, tak aby byl přístupný rozumovým schopnostem lidem, kteří mají problémy s porozuměním běžnému textu. Pomocí této prezentace a informačního letáku, jsme začali myšlenku sebeobhajování předávat lidem s mentálním a jiným postižením ve spolupracujících Domovech pro osoby se zdravotním postižením, konkrétně na Benešovsku - Diagnostický ústav sociální péče Tloskov, Integrované centrum sociálních služeb Odlochovice.

Vždy po ukončení prezentace, kterou moderoval pan Jan, měli účastníci setkání prostor pro diskuzi a otázky, se kterými se mohli obracet jak na pana Jana, tak na mě, jako na specialistu na podporu skupin sebeobhájců. Po ukončení prezentace a diskuze, obdrželi účastníci informační leták a byli pozváni na první setkání skupiny sebeobhájců.

První setkání se uskutečnilo v prostorách agentury Rytmus v Benešově. Na první setkání dorazilo několik zájemců, zhruba 16, které zaujala prezentace v jednotlivých zařízeních a také zájemci z Komunitního domu Villa Vallila, kteří jsou v kontaktu s některými lidmi z domovů a měli zájem skupinu navštěvovat.

První setkání bylo informační, vysvětlovala jsem, co se rozumí pod pojmem sebeobhajování, co můžeme považovat za sebeobhajobu (např. pokud člověk nechce, aby za něj rozhodovali jiní lidé, ale aby mu ostatní mohli poradit a pomoc rozumět možnostem, které člověk má), co naopak sebeobhajoba není (např. není pouze o právech, ale také o povinnostech), proč by měli na skupinu chodit, co to pro ně znamená, co jim skupina může nabídnout. Musela jsem také samotné účastníky informovat o tom, že skupiny jsou zcela dobrovolné, nikdo by je neměl nutit na skupiny chodit, neměla by to rozhodně být jejich povinnost, je to opravdu zcela dobrovolné.

Na této schůzce bylo důležité také vysvětlit základní pravidla zejména, jak má správná skupina fungovat.

Každá skupina má svého moderátora a zapisovatele. Moderátor řídí skupinu, ptá se ostatních účastníků na jejich názory, pokud nikdo nic neříká, může se ptát adresně např. „Co ty Jirko, co si o tom myslíš“, řídí celou skupinu, aby si ostatní účastníci neskákali do řeči, aby se nepřekřikovali.

Moderátorem by měl být člověk ze skupiny. Ze začátku jsem moderátorem byla já, snažila jsem se sebeobhájčům ukázat, jak by mělo moderování vypadat. Poté mě

vystřídal pan Jan, který má k samotným lidem blíže a delší dobu již jako sebeobhájce funguje, proto to bylo více autentické.

Zapisovatelem může být asistent, nebo také jeden ze sebeobhájců, pro ukázkou a porovnání, jsem oba zápisy umístila do přílohy č. 3 a 4.

Co všechno by mělo v zápise být? Zápis je důležitou součástí, která pomáhá lidem si vzpomenout, co dělali na minulé skupině. Zapisují se důležité informace, které se na skupině dozví, co je pro ně důležité, poté úkoly, které si mezi sebou sebeobhájci rozdělí - např. přinést občerstvení. To, co si sebeobhájci domluví, by měli dodržet a měli by splnit úkoly, které si dají. Zapisovatelem jsem byla ze začátku skupiny já, psala jsem jim vše důležité na flip chart, poté na papír tiskacím písmem, ve zjednodušeném textu, aby si to lidé mohli sami přečíst. Postupem času se sami sebeobhájci chtěli pokusit o zápis, to byl samozřejmě velký pokrok skupiny, stále jsem psala důležité věci na flip chart (např. kdy bude další skupina, kdo má co za úkol), na papír to z flip chartu opisovali samotní sebeobhájci. Nyní si zápis dělají samotní členové skupiny.

Velmi důležitou součástí by také měla být prezenční listina, aby bylo zřejmé, kdo se skupiny účastnil. Po této první schůzce se někteří účastníci rozhodli, že budou skupinu navštěvovat, z původních 16, kteří se na skupinu přišli podívat, zbylo 9 členů.

Další nové členy skupina zatím nepřijímá, protože by to narušilo jejich fungování.

Skupina se baví o tématech, které jí zajímají. Jsou to témata, která se dotýkají samozřejmě lidských práv. Členové skupiny, kteří zůstali v Benešově, jsou převážně lidé, kteří v Rytmu prošli službou podporované zaměstnávání. Nejsou to ovšem všichni, museli jsme se tedy domluvit na vhodném čase, kdy se bude skupina scházet. Polovina členů má práci, proto bylo lepší udělat skupinu v odpoledních hodinách. Vše se domlouvalo společně, nikdo to za ně nerozhodl, museli se dohodnout, bylo také nutné zjistit a vymyslet spoje, kterými se budou dostávat zpět do Domovů.

Skupina se tedy schází jedenkrát měsíčně v prostorách agentury Rytmus, vždy od 14:45.

Fungování skupiny probíhá velmi dobře, již bez mojí podpory jako specialisty, plním však funkci asistenta. Většina členů skupiny v Benešově, jak jsem již psala výše, byla ve službě podporovaného zaměstnávání a pochází z domovů pro osoby se zdravotním postižením, kde jsou více méně již samostatní. Proto zakládání skupiny v Benešově bylo mnohem jednodušší než v Kutné Hoře. Tato skupina se více snažila osamostatnit a postupem času stále více fungovala se snižující se podporou asistenta

(specialisty na podporu sebeobhájců), navrhovali sami témata, které je zajímají, jako je např. práva a povinnosti a s tím spojená svéprávnost, bydlení, peníze, důchody, dále pak průkazky ZTP.

Sebeobhájci si sami upravují stávající pravidla komunikace, dle jejich potřeby. Přicházejí s novými a pro ně důležitými tématy. Někteří členové skupiny zvládají moderovat diskusi a vytvářet zápis ze setkání.

6.3.2. Skupina sebeobhájců v Kutné Hoře

Zakládání skupiny sebeobhájců v Kutné Hoře probíhalo velmi podobným způsobem jako v Benešově. V přípravné fázi mi byl také nápomocen stejně tak jako v Benešově, zkušený sebeobhájce Jan. S jeho pomocí, jsme vytvořili prezentaci o sebeobhajování, kterou můžete najít v příloze č. 1 a informační leták, který je k nahlédnutí v příloze č. 2. Prezentace a informační leták byl vytvořen ve zjednodušené formě tzv. „easy to read“, tak aby byl přístupný rozumovým schopnostem lidem, kteří mají problémy s porozuměním běžného textu. Pomocí této prezentace a informačního letáku, jsme začali myšlenku sebeobhajování předávat lidem s mentálním a jiným postižením ve spolupracujících Domovech pro osoby se zdravotním postižením, konkrétně na Kutnohorsku Domov Iván, Domov Na Hrádku, Domov Barbora a Centrum u Bartoloměje. Po ukončení prezentace, kterou moderoval pan Jan, měli účastníci setkání prostor pro diskusi a otázky, se kterými se mohli obracet jak na pana Jana, tak na mě, jako na specialistu na podporu skupin sebeobhájců. Na závěr prezentace a diskuze obdrželi účastníci informační leták a byli pozváni na první setkání skupiny sebeobhájců.

První setkání skupiny se uskutečnilo v prostorách agentury Rytmus Benešov, ale v Kutné Hoře, kde byla založena nová pobočka agentury Rytmus. Přihlásili se převážně lidé bez zaměstnání, proto se první setkání skupiny mohlo uskutečnit v dopoledních hodinách. Na toto setkání dorazilo zhruba 12 lidí, které zaujala prezentace, a měli zájem se na skupinu podívat.

První setkání stejně jako tomu bylo v Benešově, bylo více informativní. Snažila jsem se vysvětlit pojem sebeobhajování, co je sebeobhajoba, co není sebeobhajoba. Jaké zkušenosti a co všechno získají, když se rozhodnou navštěvovat skupinu. Mezi prvními informacemi, jsem musela účastníky informovat o dobrovolnosti skupiny, což si

myslím, že je jeden z důležitých znaků skupiny. Mezi ostatní důležité body patří např. moderátor, zapisovatel, asistent.

Na této schůzce bylo důležité také vysvětlit účastníkům základní pravidla zejména, jak má správná skupina fungovat. Po této první skupině, se ukázalo, že v Kutné Hoře bude skupinu navštěvovat 6 lidí, ale postupně ještě přibývali, protože pracovníci agentury PZ v Kutné Hoře předávali letáky mezi své uživatele z běžných rodin. Počet účastníků skupiny se tedy poté ustálil na 8 členů. Ze začátku si musí skupiny vymyslet pravidla, kterými se budou řídit, jako je například, že si nebudou skákat do řeči, nebudou se překřikovat, když se nebudou moci skupiny účastnit, tak se omluví.

Každá skupina má svého moderátora a zapisovatele. Moderátor řídí skupinu, ptá se ostatních účastníků na jejich názory, pokud nikdo nic neříká, může se ptát adresně např. „Co ty Pavle, co si o tom myslíš“, řídí celou skupinu, aby si ostatní účastníci neskákali do řeči, aby se nepřekřikovali.

Moderátorem by měl být člověk ze skupiny. Ze začátku jsem moderátorem byla já, snažila jsem se sebeobhájčům ukázat, jak by to mělo správné moderování vypadat. Poté mě vystřídal pan Jan, který má k samotným lidem blíže a delší dobu již jako sebeobhájce funguje, proto to bylo více autentické.

Zapisovatelem může být asistent, nebo také jeden ze sebeobhájců, pro ukázkou a porovnání, jsem oba zápisy umístila do přílohy č. 5 a 6.

6. 4. Úspěchy skupiny sebeobhájců

Skupina sebeobhájců funguje v Benešově již rok a půl, za svou existenci měla několik úspěchů, se kterými bych se zde chtěla pochlubit. Jedním z úspěchu bylo vystoupení dvou sebeobhájců z benešovské skupiny dne 1. 4. v prostorách Gymnázia Jiřího Orteny v Kutné Hoře na Konferenci o problematice uplatňování práv osob se zdravotním postižením. Konference byla zaměřená na problematiku využívání běžných zdrojů a uplatňování práv osob se zdravotním postižením, kterou pořádala nezisková organizace Rytmus Benešov, o.p.s. ve spolupráci s Českou unií pro podporované zaměstnávání. Zúčastnili se jí také lidé se zdravotním postižením.

Prezentace byla rozdělena do dvou částí. První část prezentace jsem vypracovala já jako jejich asistentka a specialistka na podporu skupin sebeobhájců, kde jsem

seznámila účastníky konference s pojmem sebeobhajování, proč jsou skupiny důležité, jak vznikaly skupiny a proč by měli i ostatní zkusit založit skupinu. Na druhé části prezentace jsem spolupracovala s vybranými sebeobhájci, kteří se zúčastnili konferenci.

V druhé části vystoupili dva zástupci sebeobhájců z benešovské skupiny, kteří doplnili prezentaci o praktické informace, které oni sami považují za důležité, např. „jak dlouho skupina funguje“; „jak jim pomohl asistent“; „jak často se scházejí“; „jaká mají ve skupině pravidla“; „co řeší za témata“; „co je skupina Sebeobhájcu naučila“; „proč by jí doporučili ostatním?“.

Účast na konferenci umožnila lidem ze skupiny sebeobhájcu jejich prezentaci na veřejnosti. Podělili se o své zkušenosti, které jim skupina poskytla, a zároveň motivovali účastníky konference, kteří pracují v sociálních službách, k možnému odhodlání a založení skupiny sebeobhájcu v jejich organizaci či zařízení.

Druhým úspěchem bylo přispění do slovenského časopisu. Oslovila nás redaktorka z časopisu, jestli bychom nechtěli napsat povídání o své skupině, všichni souhlasili. Vytvořili jsme tedy článek o naší skupině, která se schází v Benešově. Článek jsem umístila do přílohy č. 7.

7. Zakládáme skupinu sebeobhájců (metodický materiál)

Tato část práce je výsledkem mého teoretického zkoumání a zároveň praktických zkušeností, které jsem při zakládání skupiny získala. Může být nápomocná při zakládání skupiny sebeobhájců. Může sloužit jako tzv. metodický materiál, který bude pomáhat pracovníkům organizací, kteří chtějí skupinu sebeobhájců založit.

Skupiny sebeobhájců mají svou historickou tradici, můžeme se s nimi setkat jak v české a slovenské republice tak ve světě.

Nikde zatím neexistuje žádná stávající metodika zakládání skupiny. Proto věřím, že tento materiál bude nápomocný každému, kdo by chtěl skupinu založit. Je zde několik rad, které jsou dobré dodržet nebo se jimi řídit, při zakládání skupiny. Jak nejlépe skupinu založit a jakými důležitými pravidly se řídit. Příručka je určená organizacím, které si podle ní mohou vlastní skupiny sebeobhájců založit, ale také nemusí je to jen inspirace. Každá skupina je autentická.

Tento metodický materiál jsem vytvořila za pomoci obrázků z Change picture bank, www.changepeople.co.uk.

Členy této skupiny jsou převážně lidé s mentálním postižením, a to klienti domovů pro osoby se zdravotním postižením, klienti chráněného bydlení, lidé s mentálním postižením z okolního města nebo vesnice. Při samotném zakládání skupiny se můžeme setkat samozřejmě s určitými překážkami, na které možná ani v tomto materiálu nenajdete odpověď, vysvětlením tomu může být, že každá skupina je jiná a je na asistentovi a členech skupiny, aby si s takovými překážkami dokázali poradit, nebo jejich důsledky minimalizovali na méně nedůležité.

7.1. Co je sebeobhajování

Pokud člověk s mentálním postižením dostane příležitost, může mluvit sám za sebe a to je hlavním principem sebeobhajování. Povídají si o tom, co je důležité, co je nejvíce zajímavé.

Důležité je, aby lidé mluvili sami za sebe, mohli říkat:

- co si myslí
- co právě chtějí

- co jim vadí

Ostatní pak poslouchají, co daný sebeobhájce říká.

Sebeobhájci si stojí za svými právy, které jim zaručují spravedlivé zacházení. Sebeobhájci si mohou stát za svými právy, ale také za právy ostatních ze skupiny.

Stát za svými právy = obhajovat se.

Sebeobhajovat mohou tedy sami sebe nebo ostatní členy skupiny, pokud je o to požádají.

Mohou se rozhodovat sami za sebe, pokud se jim dostane dostatek pravdivých a pro ně srozumitelných informací.

Mohou se rozhodovat o tom, kde chtějí bydlet, s kým chtějí bydlet, co budou jíst, kde chtějí pracovat a o dalších věcech které jsou pro ně důležité.

Musí se naučit být za sebe zodpovědný, nečekat, že to udělá někdo za ně. Pokud vezmou na sebe určitou zodpovědnost a nevědí a potřebují se poradit, mohou se poradit s ostatními ze skupiny, nebo s jinými lidmi, kteří jsou pro ně důležití.

Měli by se naučit vyřizovat si věci sami za sebe, pokud to je jen trošičku možné.

7.2. Pro koho je skupina určena

Skupina sebeobhájců je především pro lidi s mentálním nebo jiným druhem postižení (např. zdravotní, tělesné).

Je určena především těmto lidem, kteří mají problémy v učení.

Chtějí se sami učit nové věci.

Chtějí se sami za sebe rozhodovat.

7.3. Pro koho skupiny sebeobhájců nejsou

Skupina není určena:

- rodičům
- pracovníkům domovů pro osoby se zdravotním postižením
- pracovníkům organizace
- učitelům
- vychovatelům

Je to zejména proto, že si sebeobhájci:

- Chtějí si povídat o věcech, které jsou pro ně důležité a které je trápí
- Nevěnovat se věcem nebo tématům, které jsou důležité pro vychovatele, nebo pracovníky domovů pro osoby se zdravotním postižením
- Chtějí si navzájem pomáhat a říkat, co si myslí.
- Chtějí se naučit samostatnosti a to se nenaučí, pokud jim pořád bude někdo pomáhat a říkat, co mají udělat a jak to mají udělat

7.4. Proč se stát sebeobhájcem

Lidé, kteří se chtějí stát sebeobhájci se naučí rozhodovat sami za sebe.

Naučí se znát svá základní práva, která jsou pro ně důležitá.

Uvědomí si, že kromě svých práv mají také povinnosti, které je potřeba dodržovat.

Naučí se pomáhat i jiným, nejenom sobě, navzájem se sebeobhájci mohou vyřešit spoustu věcí, které jsou pro ně důležité.

Na svoje problémy nejsou nikdy sami, ostatní členové jim mohou pomoci, s řešením jejich problémů.

7.5. Proč založit skupinu?

Skupina dává samotným členům sílu hovořit o věcech, které je zajímají, o kterých se chtějí bavit a které jsou pro ně důležité.

Naučí se vzájemně si pomáhat a podporovat se.

Během skupiny a jejího růstu se naučí novým věcem, které pro ně dříve byly například těžké.

Poznají spoustu jiných lidí, kteří mají podobný nebo naprosto odlišný život než oni, mezi kterými si mohou najít nové přátele.

Skupina je naučí uvědomit si svá práva a povinnosti, které z toho vyplývají.

7.6. Jak se připravit na první schůzku – co je důležité

Před první schůzkou je třeba promyslet spoustu věcí, které jsou pro první fungování skupiny důležité.

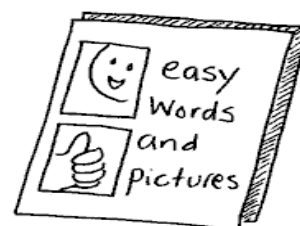

Nejprve si musíme uvědomit, kde se skupina bude scházet. Skupiny mohou být různé. Zejména se uskutečňují tam, kde jsou začínající sebeobhájci jejími členy, např. v domovech pro osoby se zdravotním postižením, chráněné dílny. Lepší však je, když jsou skupiny mimo tyto služby.

Skupina může mít různé názvy, nejlepší je když si ho zvolí samotní sebeobhájci. Při zakládání nové skupiny pomáhá navštívit jinou skupinu, která už nějakou dobu funguje. Můžete zde dostat spoustu rad a zkušeností od skupiny, která se už pravidelně schází.

7.6.1. Informační leták a pozvánky

Na informačním letáku, je dobré vysvětlit vše, co je sebeobhajování, o čem skupiny jsou, jaká jsou nejčastější témata, která zajímají nebo trápí lidi s mentálním postižením. Leták by měl být napsaný ve snadném čtení tzv. „easy to read“ pro přehled, jsem do přílohy č. 2 umístila informační leták, který jsem vytvořila a předávala zájemcům o skupinu sebeobhájců, když jsem zakládala skupinu v Benešově a v Kutné Hoře.

Další věcí, která je typická pro sebeobhajování je pozvánka. Pozvánka je důležitá, pro informování ostatních členů skupiny o dalším konání setkání. Na pozvánce je důležité uvést, kde se skupina koná a v kolik hodin. Pozvánka by měla být přehledná a stručná, neměla by obsahovat zbytečně moc informací.

Jak se ostatní dozví o konání skupiny? Na konci skupiny se všichni domluví na termínu příští skupiny, který se nejlépe hodí všem. Toto datum si napíší na pozvánky, nebo do notýsku, případně diáře.

Jako velmi účinné se mi ukázalo vytvořit telefonní seznam všech členů skupiny.

Pokud někdo nevlastní mobilní telefon, může napsat telefon na pevnou linku například do domova, kde ví, že mu to vyřídí, nebo na kohokoliv s kým je v častém kontaktu.

Existence takového seznamu, dává všem účastníkům setkání možnost snadného připomenutí chybějícím členům konání dalšího setkání. Telefonní seznam by měli mít všichni účastníci skupiny.

7.6.2. Kde se scházet?

Před první schůzkou je tedy důležité vymyslet, kde se budou sebeobhájci scházet, jaké to bude místo, zda toto místo pro ně bude lehké dostupné a zda se dostanou snadno dovnitř.

Nejlepší je, když je místo bezbariérové.

Pokud jde o skupiny, které se scházejí v zařízeních, kde jsou denně, je lepší scházet se v nějaké místnosti, která bude jakoby odříznutá od domova a bude nutné se optat vedoucího domu, zda nějaká taková místnost je a jestli se v ní mohou sebeobhájci scházet.

Najít jiné prostory pro setkání skupiny je těžké, mohou se scházet například v nějakém občanském sdružení nebo zasedací místnosti obecního úřadu. Nejprve je třeba zjistit, zda by to v těchto místnostech bylo možné a kolik by to samotné sebeobhájce stálo.

Pro skupinu je samozřejmě nejlepší, pokud je to zdarma. V Benešově a v Kutné Hoře se sebeobhájci scházejí v organizaci, která je založila.

7.6.3. Dopravní prostředky

Důležité je si také uvědomit, jakými dopravními prostředky se na skupinu sebeobhájci dostanou. Pokud to bude nějaké místo, které sebeobhájci neznají, bude potřeba jim pomoci se na schůzku dopravit. Pro dopravu na skupiny je možné využít asistenty z domovů, nebo pokud to jde, může to být někdo z rodiny, dokonce samotní sebeobhájci se mohou navzájem podpořit při samostatném cestování.

Dopravu je nutné zajistit včas, aby byl dostatek času před zahájením a po skončení schůzky, aby se všude dostali včas.

7.7. První schůzka – o čem je

Na první schůzce je dobré vysvětlit lidem s mentálním postižením, proč se vlastně scházejí, v čem jim mohou skupiny pomoci a proč jsou pro ně důležité, dále pak jakými tématy se mohou zabývat.

Mezi první kroky, které jsou nutné udělat je vysvětlit členům setkání:

- jak skupina vlastně probíhá
- jak často se mají scházet (nechá se to na samotných členech skupiny, obvykle by se skupina měla scházet 1 krát měsíčně, ale je to na domluvě, mohou se také scházet jedenkrát za týden, čtrnáct dní, nebo měsíc)
- kde se nejčastěji budou scházet
- jak se ostatní dostanou na schůzku (je třeba někomu zajistit asistenci nebo doprovod?)

7.7.1. Co přinést na první schůzku?

Před prvním zahájením skupiny, je dobré přinést si nějaké potřeby, pomůcky, které se budou na skupině hodit.

Mezi hlavní pomůcky patří:

- poznámkový blok, papír
- tužka
- občerstvení – sušenky, káva, čaj, cukr, hrnečky, varná konvice

Co se týká občerstvení, to si musí skupina dohodnout, zda si bude chtít během schůzky uvařit čaj nebo kávu, popřípadě zobnout sušenku. Samozřejmě si vše musí přinést sami.

Při zakládání skupin v Benešově a Kutné Hoře se nám osvědčilo vytvořit kasičku, do které se bude přispívat částkou, kterou si sami sebeobhájci zvolí mezi s sebou, převážně to bývá částka buď 5, nebo 10 Kč.

Ze začátku se vybral nějaký obnos peněz, přispívat by měli všichni ze skupiny, pokud to jejich finanční situace dovolí.

Po nějaké době se spočítá, kolik v kasičce zbývá, vybírá se pouze tehdy, pokud je potřeba něco koupit nebo v kasičce už není nic.

7.8. Úkoly a program

7.8.1. Úkoly

Na skupině si sebeobhájci mohou také rozdělovat úkoly. Rozdělují si je samotní sebeobhájci mezi sebou. Někdo si může vzít úkol dobrovolně, nic není povinné.

Úkoly by se měli plnit, když si to navzájem slíbí. Jaký má kdo úkol, je možné vyhledat v zápise ze schůzky, kde by to vše mělo být zaznamenané.

Pokud někdo nějaký úkol nesplní, mohou sami vymyslet, co s tím udělají.

Co to pro lidi s postižením znamená, musí se soustředit na to, k jakému úkolu se přihlásí a splnit ho, nemusí se stydět, pokud potřebují při plnění úkolu podporu jiného člena skupiny nebo pomoc asistenta. Některé úkoly mohou být dlouhodobé, jako např. vybírání peněz na občerstvení, jiné mohou být jen do dalšího setkání, jako například přinést nový sešit nebo propisku.

Úkoly se nerozdělují na každé skupině, jen pokud je potřeba a sebeobhájci o to mají zájem. Úkoly od sebeobhájců může dostávat i asistent, pokud jsou to úkoly, o kterých si sebeobhájci myslí, že je sami nezvládnou, jako např. vyhledat potřebné informace o chráněném bydlení nebo jaké jsou rozdíly a výhody u průkazů ZTP nebo ZTP/P.

7.8.2. Struktura skupiny - program

Skupina má vytvořený nějaký program, který dodržují na každém setkání.

Takový program začíná přivítáním všech účastníků skupiny. Řekne se, kdo z členů skupiny chybí, pokud někdo ví o někom, kdo se omlouvá, je dobré to sdělit právě v tuto chvíli.

Po přivítání se určí, kdo bude dělat zápis, zda je přítomný zvolený moderátor, nebo kdo bude moderátorem. Poté se všichni členové zapíší, aby bylo vidět, kdo se skupiny zúčastnil. Moderátor, nebo kdokoli jiný, kdo bude chtít, přečte zápis z minulé skupiny, aby se vědělo, jestli měl někdo nějaký úkol, nebo zda ukončili probírané téma a mají začít jiné.

Pokud nemají téma z minulé skupiny, moderátor se každého člena zeptá, jestli nemá nějaké téma, které by chtěl probírat, každý řekne svůj názor a skupina se poté společně domluví, co je pro ně nejzajímavější, čemu by se chtěli věnovat. Může se stát, že nikdo ze skupiny nebude mít žádné téma, je proto tedy pak na fantazii asistenta nějaké téma zkusit vymyslet, nebo se obecně věnovat například Úmluvě o právech lidí s mentálním postižením nebo Listině základních práv a svobod.

Zhruba v půlce setkání je dobré udělat pauzu, aby si členové skupiny odpočinuli, načerpali nové síly na další pokračování skupiny.

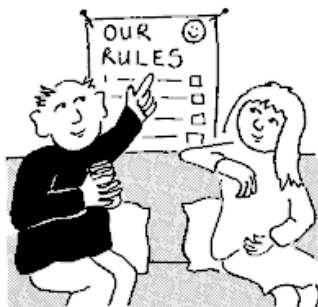
Po přestávce se pokračuje ve zvoleném tématu. Skupina trvá zhruba hodinu a půl. Moderátor by měl hlídat čas, pokud neumí hodiny, může mu s tím pomoci asistent, nebo někdo jiný ze sebeobhájců, který mu včas řekne, kdy už by se měli domluvit na dalším konání skupiny. Pokud probírané téma nestihnou, může se přenést na další skupinu.

Na konci setkání si domluví další schůzku a rozloučí se, rozloučení by měl provádět moderátor skupiny. Velkou roli hraje zapisovatel, který by měl dávat pozor a zapisovat vše, co je důležité, pokud si neví s něčím rady, může požádat asistenta o pomoc nebo radu.

7.9. Moderátor

Moderátor, je jedním z důležitých členů skupiny. Moderátorem může být každý člen, není jeden určený. Sami by se měli dohodnout, kdo z nich bude moderátora v ten den dělat. Jeho úkolem je, aby se skupina řídila pravidly, která si sama určila.

Mezi nejčastější pravidla, kterými se řídí skupina je např. neskákat si do řeči, nepřekřikovat se, chodit včas, omlouvat se ze schůzek.

Moderátor zajišťuje, aby skupina probíhala v klidu a všichni měli možnost se vyjádřit k probíranému tématu, tedy, pokud sami chtějí.

Jak jsem již psala výše, moderátorem může být každý člen, ale také se mohou mezi sebou domluvit, že chtějí mít jednoho stálého moderátora, poté ve skupině vyberou člověka, který by to chtěl dělat, po hlasování vyberou jednoho člena a jmenují ho moderátorem.

V tomto případě, by měl mít za sebe náhradníka, když se nebude moci nějaké skupiny zúčastnit. Nebo je možné určit jednoho moderátora, a pokud by chyběl na skupině, vybere se vždy jeden ze skupiny, který o to bude mít zájem a ten den bude skupinu moderovat.

Moderátorem nemusí být stále, někdy se stává, že pocítí mocenský vzestup oproti svým členům skupiny, a v takovém případě pro zdravé fungování skupiny, je třeba moderátora vyměnit, nebo to společně všichni členové skupiny musí vyřešit.

V tomto případě může zasáhnout i asistent, kdyby on sám viděl a pocíťoval velký mocenský vzestup moderátora skupiny vůči ostatním členům.

7.10. Zapisovatel

Zapisovatel má důležitou funkci mezi členy skupiny. Zapisuje na papír nebo do poznámkového sešitu, vše, co je důležité, vše co se na skupině děje. Kdo co říká, kdo se k čemu vyjadřuje. Jeho úkolem je, aby v zápise bylo vše podstatné, na čem se samotní sebeobhájci domluví. Jako je například datum další schůzky, nebo seznam úkolů, které si mezi sebou sebeobhájci dají. Co se probíralo za

téma, kdo se k tomu vyjadřoval, jaký názor zaujal ostatní členy.

Zápis se nejčastěji píše na čistý samostatný papír, nebo do sešitu, který si skupina sama opatří. Je dobré mít zápis na následující skupině k přečtení, aby bylo jasné, co se probíralo, nebo pokud téma neprobrali, aby věděli, kde skončili a na co mohou při další skupině navázat. Slouží také ke kontrole, zda splnili všichni úkoly, které si zadali.

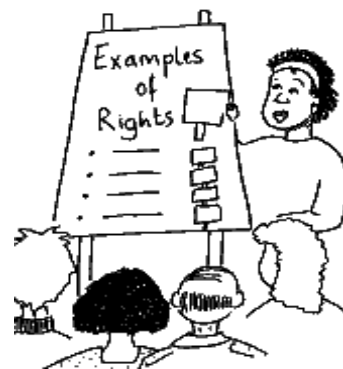
Zapisovatelem může být někdo ze sebeobhájců, ale také asistent, který by měl ze začátku členům skupiny pomoci zápis psát. Je možné psát zápis také na flip chart a poté ho opsat na papír, nebo do počítače. Pokud si sebeobhájci neví s něčím rady, zeptají se asistenta.

7.11. Asistent

Asistent napomáhá skupině při zvládnání úkolů, které si oni sami myslí, že nezvládnou, nebo v nich potřebují podporu. Měl by se jim snažit pomoci, případně je podporovat v jejich rozhodování. Neměl by rozhodovat za sebeobhájce.

Správný asistent, musí naslouchat, jednat s lidmi jako s dospělými, ne jako s dětmi. Působí jako pomocná ruka, může např. zajišťovat místo další schůzky, ze začátku pomáhat se zápisem, připravovat občerstvení, vyhotovit seznam důležitých telefonních čísel, aby na sebe sebeobhájci měli kontakt.

Asistent by měl po celou dobu schůzky poslouchat, aby mohl kdykoliv zasáhnout. Jedním z jeho úkolů, je také pomoci SBO sestavit pravidla, která budou dodržovat, např. aby si neskákali do řeči, aby každý mohl říci svůj vlastní názor, aby se drželi tématu, které si na začátku skupiny zvolili.

Pokud skupiny probíhají v zařízeních, kde lidé zůstávají, není moc dobré, aby asistentem byl pracovník takové organizace. Pokud by tomu tak bylo sebeobhájci by se mohli obávat témat, která by se týkala organizace nebo jejího fungování případně šatného zacházení. V tu chvíli by mohlo dojít ke střetu zájmů.

Závěr

Cílem této práce bylo charakterizovat lidská práva u lidí s mentálním postižením, dále pak jak mohou skupiny sebeobhájců fungovat jako prostředek podpory těchto práv. Popsat jaké jsou možné podmínky, nebo zásady zakládání skupin sebeobhájců a jakým způsobem jsem postupovala já při zakládání skupin v Benešově a v Kutné Hoře.

Na začátku své práce jsem se nejprve věnovala lidským právům, která jsou pro občany České republiky zaručena Ústavou. Každému člověku bez ohledu na barvu pleti, pohlaví, náboženského vyznání jsou zaručena základní lidská práva. V kapitole navazující na vymezení základních lidských práv, jsem se snažila věnovat, právům lidí s mentálním postižením, kde jsou tyto práva obsažena, na které dokumenty se mohou tyto lidé obrátit, pokud by se stalo, že dojde k porušování jejich práv.

V České republice se můžeme například podívat do Úmluvy o právech lidí s mentálním postižením a dále pak do národního plánu vytváření rovných příležitostí pro občany se zdravotním postižením, tento plán je vždy psán na 4 leté období.

Zásadním pro navázání praktické části bylo vysvětlení základních pojmů, které se sebeobhajování týkají, zejména, co je to sebeobhajování, proč je důležité.

Seznámila jsem čtenáře s hnutím sebeobhájců ve světě a postupném rozšiřování skupin sebeobhájců v České republice.

V praktické části této práce jsem popsala obecně prospěšnou společnost Rytmus Benešov, její principy, poslání, služby, které poskytuje a také projekt Pacifik II, díky kterému se mi povedlo založit dvě skupiny sebeobhájců. V samotném popisování zakládání skupin jsem se věnovala potížím, nejasnostem, které jsem měla při zakládání skupin sebeobhájců v Kutné Hoře a v Benešově. Zejména v odlišnostech jejich členů a ochotě učit se novým věcem, řídit se podle jimi určených pravidel a ochotou „vzdělávat se“ v otázkách lidských práv.

Propojením teoretické a praktické části je pak závěrečná kapitola, tzv. metodický materiál, který je doplněný obrázky pro jasnější představu. Tato část práce vznikla na základě praktických zkušeností při zakládání skupin sebeobhájců. Stručně a jasně je v něm popsáno čeho všeho by se měli organizace případně jedinci, kteří chtějí zakládat skupiny sebeobhájců držet. Jaká jsou základní pravidla pro zakládání skupin, co je pro ně důležité a na co by si naopak při prvním zakládání skupiny měli dát pozor.

Skupiny sebeobhájců jsou, jako prostředek podpory práv lidí s mentálním postižením vhodným způsobem setkávání se těchto osob za účelem většího osamostatnění se v otázkách práv a povinností. Jejich předností je učit se vyjadřovat své názory a myšlenky samostatně, nebo s pomocí ostatních členů. Komunikace v okolním světě je obtížná a proto si myslím, že skupiny sebeobhájců jim mohou přinést zlepšení jejich dosavadních dovedností při zapojování do každodenního života a lepší zapojení do společnosti.

Skupiny sebeobhájců jsou stále více se rozšiřujícím hnutím v České republice.

Použitá literatura

BUCHANAN, I., WALMSLEY, J. *Self-advocacy in historical perspective*. In *British Journal of Learning Disabilities*, Sep2006, Vol. 34 Issue 3, p133-138, 6p; DOI: 10.1111/j.1468-3156.2006.00410.x

ČERNÁ, Marie, *Česká psychopedie*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. 222 s. ISBN 978-80-246-1565-3

EMERSON, E., *Problémové chování u lidí s mentální retardací*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 168 s. ISBN: 978-80-7367-390-1

HRUŠKOVÁ, H., MATOUŠEK O., LANDISCHOVÁ E., *Sociální práce s lidmi s mentálním postižením* In: Matoušek, Oldřich et al., *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X

HUTAŘ, J., *Sociálně právní minimum pro osoby se zdravotním postižením*. 10. vyd. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2009, 241 s. ISBN: 978-80-903640-4-2

CHUTNÁ, M., JÍLEK, D., *Lidská práva v mezinárodních dokumentech*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita – Právnická fakulta, 1994, 334 s. ISBN 80-210-1005-3

JIRKŮ, L. *Lidská práva během ústavní péče v souvislosti s dalšími zákony* In: Čadilová, V., Jůn, H., Thorová, K., et al. *Agrese u lidí s mentální retardací a autismem*. 1 vyd. Praha: Portál, 2007. 248 s. ISBN: 978-80-7367-319-2

LANGHAMEROVÁ, V., *Způsobilost k právním úkonům*. In Sobek et al., *Práva lidí s mentálním postižením. Příručka pro poskytovatele sociálních služeb*. 1. vyd. Praha : Portus Praha, o.s., 2007. 99 s. ISBN: 978-80-239-9399-8

OLIVER, M., *Disability and dependency: a creation of industrial societies?* In: *Disabling barriers – enabling environments*. London – Newbury Par – New Delhi, SAGE Publ. 1993

SOBEK, J. et al., *Lidská práva v každodenním životě lidí s mentálním postižením – Příručka pro zaměstnance sociálních služeb*. 1.vyd. Praha: Portus, 2007. 69 s. ISBN: 978-80-239-9400-1

ŠIŠKA, Jan, *Mimořádná dospělost. Edukace člověka s mentálním postižením v období dospělosti*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 100 s. ISBN 80-246-0992-4

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace: vzdělání, výchova, sociální péče*. Praha: Portál, 2006. 200 s. ISBN: 80-7367-060-7

THOROVÁ, K. *Pervazivní vývojové poruchy, mentální retardace a syndromy pojící se s mentální retardací* In: Čadilová, V., Jůn, H., Thorová, K., *Agrese u lidí s mentální retardací a autismem*. et al. 1 vyd. Praha: Portál, 2007. 248 s. ISBN: 978-80-7367-319-2

VALENTA, M., MÜLLER, O., VÍTKOVÁ, M., et al., *Psychopedie*. 4. vyd. Praha: Parta, 2009. 386 s. ISBN: 978-80-7320-137-1

WALMSLEY, J., „*Talking to top people*“: *some issues relativ to the citizenship of people with learning difficulties*. In: *Disabling barriers – enabling environments*. London – Newbury Par – New Delhi, SAGE Publ. 1993

Elektronické zdroje:

Brown, Holly - Self-Advocacy Training for High School Students with Disabilities: A Literature Review [online].[cit. 2010-11-30]. Dostupné z www:
https://fp.auburn.edu/rse/trans_media/11_Cons_Speak_Out/papers/Holly.pdf

Abilympics [online]. [cit. 2010-11-24]. Dostupné z www:
http://www.abilympics.cz/html/abi_zpravodaj/2_2003/referendum.htm

Dobromysl: Madridská deklarace [online]. c2002-2010 [cit. 2010-06-08].

Dostupné z www: <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=104>

Dobromysl: Hnutí sebeobhájců [online]. c2002-2010 [cit. 2010-06-12].

Dostupné z www: <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=685>

Helpnet [online]. c2007 [cit. 2010-11-25]. Dostupné z www:

<http://www.helpnet.cz/dokumenty/deklarace-prav/291-3>

Lidovky [online]. c2001-2006. [cit. 2010-06-06]. Dostupné z www:

<http://ireferaty.lidovky.cz/337/3426/Listina-zakladnich-lidskych-prav-a-svobod>

Ministerstvo zahraničních věcí: Všeobecná deklarace lidských práv [online]. c2008 [cit. 2010-06-19]. Dostupné z www:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/vseobecna_deklarace_lidskych_prav/index.html

NRZP ČR – Národní rada osob se zdravotním postižením ČR- Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením [online]. c2007 [cit. 2010-11-30]. Dostupné z www:

<http://www.nrzp.cz/narodni-plan-vyrovnvani-prilezitosti-pro-obcany-se-zdravotnim-postizenim/>

OSN [online]. c2005 [cit. 2010-06-16].

Dostupné z www: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1374>

OSN: Všeobecná deklarace lidských práv [online]. c2005 [cit. 2010 – 06-16]. Dostupné z www:<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Portál MPSV: Pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením [online]. c2002-2009 [cit. 2010-06-27]. Dostupné z www:

http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/v_518_2004

Poslanecká sněmovna České republiky [online]. [cit. 2010-06-06].

Dostupné z www: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Reforma opatrovnictví: Úmluva o právech lidí se zdravotním postižením [online].

[cit. 2010-11-24]. Dostupné z www:

<http://www.reformaopatrovnictvi.cz/data/CJ%20Umluva%20o%20pravech%20osob%20se%20zdravotnim%20postizenim.pdf>

Rytmus Benešov, o.p.s. [online]. [cit. 2010-11-20]. Dostupné z www:

<http://www.benesov.rytmus.org/sample.php>

Speaking UP [online]. c2010 [cit. 2010-11-22].

Dostupné z www: <http://www.speakingup.org/index.php/services/communityadvocacy/>

SPMP: Sebeobhájci [online]. c2008 [cit. 2010-06-19].

Dostupné z www: <http://www.spmpr.cz/cs/sebeobhajci/>

Vláda České republiky [online]. c2010 [cit. 2010-06-07]. Dostupné z www:

<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/rlp-uvod-17537/>

Vláda České republiky: Úmluva o právech osob se zdravotním postižením [online].

c2010 [cit. 2010-06-07]. Dostupné z www:

<http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/Umluva-ve-sbirce.pdf>

Vyhláška č. 518/2004 kterou se provádí zákon o zaměstnanosti [online]. c2002-2009

[cit. 2010-11-10]. Dostupné z www:

http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/v_518_2004

Seznam příloh

Příloha č. 1: Prezentace Sebeobhajování (prezentace)

Příloha č. 2: Informační leták sebeobhajování (informační leták)

Příloha č. 3: Zápis provedený asistentem – BN (zápis)

Příloha č. 4: Zápis provedený sebeobhájcem – BN (zápis)

Příloha č. 5: Zápis provedený asistentem – KH (zápis)

Příloha č. 6: Zápis provedený sebeobhájcem – KH (zápis)

Příloha č. 7: Článek do slovenského časopisu od sebeobhájců z Benešova (článek)

Přílohy

Příloha č. 1: Prezentace o sebeobhajování

Sebeobhájci

Kdo to jsou Sebeobhájci

- ❖ Sebeobhájce je někdo, kdo mluví sám za sebe.

Jako by sám sebe obhajoval. Sebeobhájce může

mluvit i za jiné lidi, kteří mají podobný problém.

- ❖ Sebeobhájce mluví o tom, co trápí jeho a jeho skupinu.

- ❖ Ve skupině se snaží hledat řešení problémů.

❖ Lidé ze skupiny sebeobhájců jsou lidé, kteří

mají různé problémy.

❖ Například v myšlení, učení, v orientaci,

v komunikaci. Tomu se říká mentální postižení.

❖ Sebeobhájce by si měl stát za svými právy.

Co to je sebeobhajování

❖ Lidé ze skupiny sebeobhájců se chtějí naučit mluvit

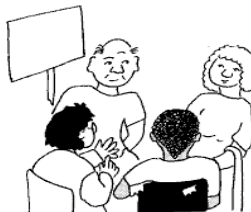
sami za sebe - lépe se rozhodovat, nést

zodpovědnost, nechat si poradit. Chtějí říct ostatním o

sobě, říct svůj názor, mluvit o svých právech.

❖ Skupina sebeobhájců znamená, že každý člověk má právo říkat svůj názor a hájit ho a stát si za ním.

Povídáme si o různých tématech. Vybíráme si témata, o kterých se potřebujeme poradit.

❖ Vzájemně si radíme.

❖ Když už někdo ví, jak poradit, řekne to ostatním.

❖ Je také potřeba, aby nám někdo naslouchal, aby slyšel co říkáme.

❖ Chceme, aby se lidé bez postižení dozvěděli, co potřebujeme a co si myslíme.

- ❖ My si musíme také naslouchat. Máme pravidla, abychom si neskákali do řeči.

- ❖ Aby každý dostal slovo.

- ❖ Zkoušíme se sami rozhodovat.

- ❖ To znamená, co kdo udělá, co si kdo vybere.

- ❖ Učíme se ve skupině, jak mít za rozhodnutí zodpovědnost.

- ❖ To znamená, že když se na něčem domluvíme, musí každý domluvu dodržet.

Pro koho jsou skupiny Sebeobhájců

- ❖ Skupina sebeobhájců je pro osoby s mentálním postižením a jiným postižením.

- ❖ Mentální postižení znamená, že člověk má problémy například s učením, s přemýšlením, s komunikací nebo s orientací.

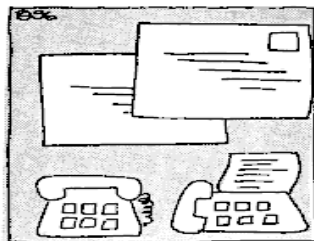
- ❖ Schůzky nejsou pro rodiče a pro zaměstnance organizací. Protože si potřebujeme povídat o tom, co je důležité pro nás. Chceme si poradit vzájemně. Chceme říkat, co si myslíme.

- ❖ Na schůzkách jsou asistenti, ale schůzky nejsou pro ně. Oni jen pomáhají, pokud je to potřebné nebo je sami požádáme o pomoc.

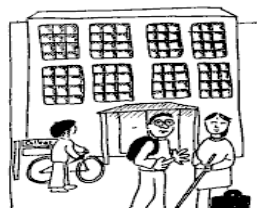

O schůzkách sebeobhájců

- ❖ My sebeobhájci se scházíme jednou měsíčně.
- ❖ Pozvánky si posíláme poštou, e-mailem nebo si zavoláme.

- ❖ Scházíme se na různých místech.

- ❖ Schůzku vždy někdo z nás moderuje a někdo zapisuje. Moderátor se ptá ostatních, jaký mají názor. Moderátor hlídá, aby mluvili všichni na dané téma.

- ❖ Někdo z nás zapisuje proto, abychom věděli, co jsme řekli.
- ❖ Na schůzkách se domlouváme, co budeme dělat dál.

Témata, která sebeobhájci řeší

- ❖ kvalita sociálních služeb
- ❖ využití sociálních služeb
- ❖ důchody
- ❖ jak získávat informace

❖ chráněné bydlení a jak získávat peníze na bydlení

❖ Peníze

❖ škola, učení, večerní škola a jak se učit

❖ občanské průkazy, ZTP, legitimace

❖ proč se na mně tak divně koukáte

❖ svéprávnost

❖ ústavy

❖ práce pro člověka s postižením

❖ problémy a co nás trápí

❖ práva a povinnosti

❖ kamarádství a vztahy

Děkuji za pozornost

Na této prezentaci spolupracovali

Sebeobhájci – Praha
Rytmus Benešov, o.p.s.

Příloha č. 2: Informační leták

SEBEOBHÁJCI

? KDO JE SEBEOBHÁJCE?

Sebeobhájce si stojí za svými právy.
Sebeobhájce mluví sám za sebe.
Sebeobhájce může mluvit i za jiné lidi, kteří mají podobný problém.
Sebeobhájce mluví o tom, co trápí jeho a jeho skupinu.
Ve skupině se snaží hledat řešení problémů.

? PRO KOHO JSOU SKUPINY SEBEOBHÁJČŮ?

Skupiny sebeobhájců jsou převážně pro lidi s mentálním postižením.

? CO SE SEBEOBHÁJCI UČÍ?

Sebeobhájci se chtějí naučit orientovat ve svých právech a povinnostech - mluvit sami za sebe, naslouchat, rozhodovat se, nést zodpovědnost, říci ostatním svůj názor, nechat si poradit, mluvit o svých právech.

? O ČEM SEBEOBHÁJCI MLUVÍ?

- Práva a povinnosti, svéprávnost
- Bydlení (ústavy, chráněné bydlení)
- Práce, peníze, důchody
- Osobní doklady
- Kvalita a využití sociálních služeb

SEBEOBHÁJCI

? CHCI SE STÁT SEBEOBHÁJCEM.

Skupiny sebeobhájců pořádá RYTMUS BENEŠOV, o.p.s.

BENEŠOV

Masarykovo nám. 1
256 01 Benešov

 317 742 742

 777 222 131

@ benesov@rytmus.org

KUTNÁ HORA

Benešova 70/2
284 01 Kutná Hora

 950 131 490

@ kutnahora@rytmus.org

Vydáno s pomocí: občanské z Change Point a Bank. www.changepointa.co.uk

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejnska, a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

Příloha č. 3: Zápis udělaný asistentem - BN

 R Y T M U S

RYTMUS – Benešov, o.p.s.
Masarykovo nám. 1, 256 01 Benešov
tel.: +420 317 742 742, +420 777 222 131, E-mail : benesov@rytmus.org, http://www.rytmus.org

IČ: 279 03 508, bankovní spojení: KB Praha 1, pobočka Benešov, č.ú: 43-369100247/0100
Sídlo: Mezihofí 16, 256 01 Benešov

 R Y T M U S

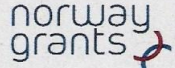
SEBEOBHÁJCI

Za Rytmus Benešov, o.p.s.: Lenka Baldová, Jan Hamák

ZÁPIS 13. 2. 2009

- SEBEOBHÁJCI, KTERÍ NEMOHLI SE OMLUVIT !
- SEBEOBHÁJCE OBVOLAL MATĚJ - CHVÁLÍME ŽÍ
- DALŠÍ TERMÍN SCHŮZKY - 11. 3.
- SEBEOBHÁJCE OBVOLÁ ONDŘEJ → ZAVOLÁ PAVLINE, VĚRCE, HONZOU, PO TROSKOVĚ
SI TO PRY VYŘÍDÍ
- OBVOLÁ SEBEOBHÁJCE 6. 3.
- SEŠLI JSME SE DRŮV - 14.45. - CHVÁLÍME !
- ÚKOL - LENKA - PŘEDELAT KONTAKTY S ŘÍŠETI VLADÍ
- TĚMATEM - CHRÁNĚNĚ BYDLENÍ
→ LENKA ZJISTILA INFORMACE, KTERÉ JSOU ZE ZÁKONA
→ VYSVĚTLENÍ POJMU ASISTENT V CH.B.

 eea grants
Iceland Lichtenstein Norway

 norway grants

 MROS nadace rozvoje občanské společnosti

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

RYTMUS – Benešov, o.p.s.
 Masarykovo nám. 1, 256 01 Benešov
 tel.: +420 317 742 742, +420 777 222 131, E-mail : benesov@rytmus.org, http://www.rytmus.org

RYTMUS

IČ: 279 03 508, bankovní spojení: KB Praha 1, pobočka Benešov, č.ú: 43-369100247/0100
 Sídlo: Mezihorí 16, 256 01 Benešov

K ČEMU BY JIM MOHL POMOCI; V JAKÝCH SITUACIÍCH
 JIM MŮŽE BYT ASISTENT K DISPOZICI

- SEBEOBHÁJCI Z NEVEKLOVA - MAJÍ MÍT „SNAD“ SAMOSTATNÉ
 BYDLENÍ - VŽ SE UČÍ PRÁT, VAŘIT, ŽEHLAT
 - UVĚDOMUJÍ SI PLACENÍ - ELEKTRIKA, VODA, PLYN, NAJEM
 - JAK SE MAJÍ CHOVAT K OKOLÍ POKUD BYDLÍ SAMI
 (hlasitel hudby atd...)
- SEBEOBHÁJCE MATEJ - ZKUŠENOSTI Z CHRÁNĚNĚHO
 BYDLENÍ VE VILLE VALLILE
 - INFORMACE - KOLIK JICH JE VE VILLE
 - JAK JIM POMAHAJÍ ASISTENTI A V ČEM
 - KDO VAŘÍ, CO ÚKLID
 - HOSPODÁŘENÍ S PENEŽÍ - A JAK TO
 VLASTNĚ MAJÍ S PENEŽÍ
 - PRAVIDLA DOMU, KTERÝ SE MUSEJÍ DODRŽOVAT
- NÁSLEDNĚ BYL VOLUJÍ PROSTOR PRO DOTAZY
 - MĚLI SPOUSTU DOTAZŮ - např. BYDLÍ SAMI?
 S PŘÍTELKYNÍ?, KDO CHODÍ NAKUPOVAT?
- TÉMA NA DALŠÍ SKUPINU NEBYLO STAHOVENO
 → MOŽNĚ ZÍSKÁME NOVINKY O BYDLENÍ Z NEVEKLOVA

eea grants
 iceland lichtenstein norway

norway grants

NRAS nadace rozvoje občanské společnosti

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

Příloha č. 4: Zápis udělaný sebeobhájcem - BN

RYTMUS – Benešov, o.p.s.
Masarykovo nám. 1, 256 01 Benešov
tel.: +420 317 742 742, +420 777 222 131, E-mail : benesov@rytmus.org, http://www.rytmus.org

IČ: 279 03 508, bankovní spojení: KB Praha 1, pobočka Benešov, č.ú: 43-369100247/0100
Sídlo: Mezihorí 16, 256 01 Benešov

RYTMUS

SEBEOBHÁJCI

Za Rytmus Benešov, o.p.s.: Lenka Baldová

ZÁPIS 13. ⁵ 4. 2009

- Zápis děla hospa Modřiny Ondra, jerka děla ukoní Mirka děla v kuchyni Vlasta vyřívá, šije a ~~vyřívá~~ háčkují, výrobky se prodávají KATKA pracuje v čajovně, w děti vlašim
- HONZA vyzpomáka 2 firmách jako ~~far~~ brigády, ~~nemám~~ smlouvu Vlada děla u koní na farmě hledá práci s rytmysech matěj se omlouvá Všichni se domlouvají jestli vzít nového člena

eea grants
Iceland Lichtenstein Norway

norway grants

MROS nadace rozvoje občanské společnosti

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

RYTMUS – Benešov, o.p.s.
Masarykovo nám. 1, 256 01 Benešov
tel.: +420 317 742 742, +420 777 222 131, E-mail : benesov@rytmus.org, http://www.rytmus.org

IČ: 279 03 508, bankovní spojení: KB Praha 1, pobočka Benešov, č.ú: 43-369100247/0100
Sídlo: Mezihorí 16, 256 01 Benešov

rozhodnutí že nikoho neberem, že máme plný stav.

kdo komu máme zavolat
spoleháme se na pozvánku

Paulína - zkusit pozvánky
není nutné vola, seplá se kamarádu

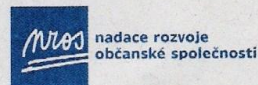
zicka - bydlí se stejném domě.

TELEFONOVÁNÍ - NE

POZVÁNKY - ANO

dalsí schůze sebeobhájců je:

10. 6. 2009 od 14.45 hodin

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

Příloha č. 5: Zápis udělaný asistentem – KH

RYTMUS – Benešov, o.p.s.
Masarykovo nám. 1, 256 01 Benešov
tel.: +420 317 742 742, +420 777 222 131, E-mail : benesov@rytmus.org, http://www.rytmus.org

IČ: 279 03 508, bankovní spojení: KB Praha 1, pobočka Benešov, č.ú: 43-369100247/0100
Sídlo: Mezihofí 16, 256 01 Benešov

Za Rytmus Benešov, o.p.s.: Lenka Baldová, Jan Hamák

ZÁPIS 6. 3. 2009

DALŠÍ SCHŮZKA – 3.4.2009

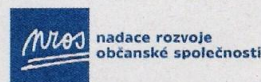
SEBEOBHÁJCE OBVOLÁ HONZA – 30.3.2009

JIRKA OPĚT NEPŘINESL KÁVU ⇒ HONZA SE NABÍDL,
ŽE JI KOUPI, OSTATNÍ SOUHLASILI – ALE PŘÍŠTĚ
URČITĚ JIRKA!!!

LENA OBVOLALA SEBEOBHÁJCE – CHVALÍME
NA ISPIRACI JSEM POSLALA ZÁPIS, JAK TO VYPADÁ, KDYŽ
TO PIŠE SÁM SEBEOBHÁJCE

MODEROVAL HONZA

TÉMA: " JAK JE TO S PENĚŽI, KDO MI ZA NĚ
ODPOVÍDÁ?"

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP
a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

RYTMUS – Benešov, o.p.s.
 Masarykovo nám. 1, 256 01 Benešov
 tel.: +420 317 742 742, +420 777 222 131, E-mail : benesov@rytmus.org, http://www.rytmus.org

IČ: 279 03 508, bankovní spojení: KB Praha 1, pobočka Benešov, č.ú: 43-369100247/0100
 Sídlo: Mezihorí 16, 256 01 Benešov

R Y T M U S

KAŽDÝ DOSTÁVA JINĚ KAPESNĚ, NĚKDO 40, NĚKDO 50 Kč.

- JINAK - PODLE INVALIDNÍHO DŮCHODU

HONZA PŘINAŠÍ INSPIRACI O KURSU HOSPODÁŘENÍ S PENĚŽI, KTERÝ DĚLÁME V BENEŠOVĚ.

HONZA ŘÍKÁ NÁM SVĚ ZKUŠENOSTI SAM SI

SPRAVUJE PENÍZE

LADĚ VI, ŽE POKUD BŮDE PRACOVAT - NESEBEROU MU JENHO INVALIDNÍ DŮCHOD.

HONZA K. - CHLUBIL SE, ŽE MÁ DOJT PENĚŽ, VĚTŠINOU SCHOVANÉ POD POSTELÍ, NEBO POD PEŘÍNOU

"JE TO SPRÁVNĚ, ŽE POUÍDÁ OSTATNÍM O SVÝCH PENĚŽÍCH?"
 → CO BY SE MU MOHLO STÁT?

SEBEOBHÁJCI - NĚKDO HO PŘEPADNE

- NEPOUÍDAT O TOM TŘEBA V AUTOBUSU
- NERÍKAT TO CIZÍM LIDEM

SAM HONZA POTĚ ŘEKL, ŽE BY TO NIKDE NIKOMU CIZÍM U VERÍKAL, ŽE SE JNES JEN CHLUBIL

HONZA H. → OKRADENÍ TETY - ZKUŠENOSTI

TEMA NA DALŠÍ SKUTNU NEMÁME; LEWKA - KNIHA

eea grants
 iceland liechtenstein norway

norway grants

MROS nadace rozvoje občanské společnosti

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

Příloha č. 6: Zápis udělaný sebeobhájcem - KH

RYTMUS – Benešov, o.p.s.
 Masarykovo nám. 1, 256 01 Benešov
 tel.: +420 317 742 742, +420 777 222 131, E-mail : benesov@rytmus.org, http://www.rytmus.org

IČ: 279 03 508, bankovní spojení: KB Praha 1, pobočka Benešov, č.ú: 43-369100247/0100
 Sídlo: Mezihoří 16, 256 01 Benešov

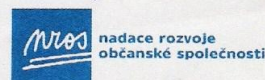

Za Rytmus Benešov, o.p.s.: Lenka Baldová, Jan Hamák

ZÁPIS 19. 6. 2009

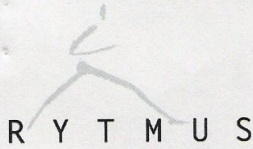
moderuje Lenka a potom Jirka a tema peneženka
 František ^{Jedinej} ~~Porádek~~ se omlová že dnes
 nepříjde, kluci nepřišli ale jeden ^{už} pracuje.
 Milan pracuje pan pořádek pracuje.
 co byste udělali kdyby ste našli peneženku?

- jirka, ladá - policie - zavolat pokud je kontakt
- jirka - úřad - odnest do domova
- pepa - vrátit - nosit peneženku co nejdříve
- Honza našel ~~malý~~ mobil pacienta? vrátil
- nesternu - podívat do mobilu - zavolat?
- dohodnout jestli si mít kasičku.
- přinést ji ~~zitra~~ na příští na sebeobhájce
- jirka - skleničku. Další sebeobhájce 24.7.2009

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

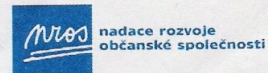
1

RYTMUS – Benešov, o.p.s.
Masarykovo nám. 1, 256 01 Benešov
tel.: +420 317 742 742, +420 777 222 131, E-mail : benesov@rytmus.org, http://www.rytmus.org

IČ: 279 03 508, bankovní spojení: KB Praha 1, pobočka Benešov, č.ú: 43-369100247/0100
Sídlo: Mezihofí 16, 256 01 Benešov

*pochvala naša rolence. - moderoval skupinu
souhlas - focení
popme!*

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP
a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

Příloha č. 7: Článek do slovenského časopisu od sebeobhájců z Benešova

**Už sme písali o niekoľkých skupinách sebaobhajcov.
Zatiaľ boli ale všetky zo Slovenska.
Dnes sa ti predstaví skupina z Českej republiky.**

TÉMA ČÍSLA

To sme my – sebaobhajcovia z Benešova

Sme sebaobhajcovia z Benešova.
Naša skupina sa pravidelne schádza 1-krát mesačne.
Stretávame sa v priestoroch agentúry Rytmus Benešov.

Snažíme sa naučiť hovoriť sami za seba, rozhodovať sa.
Učíme sa orientovať vo svojich právach a zároveň povinnostiach.

Skupinu nám zo začiatku pomáhala založiť asistentka Lenka.
Spolu s ňou skúsený sebaobhajca Honza.
Učili nás, ako moderovať, ako písať zápisy.
Teraz sme v skupine samostatní.
Honza je náš právoplatný člen.
Lenka nám pomáha, keď potrebujeme poradiť.
Alebo keď si s niečím nevieme rady.
Venujeme sa témam, ktoré nás zaujímajú.

Patria medzi ne napríklad:

- práva a povinnosti,
- práca,
- peniaze, dôchodky,
- osobné doklady (preukaz ZŤP),
- bývanie,
- kvalita a využitie sociálnych služieb.

Členovia našej skupiny sú prevažne ľudia,
ktorí bývajú v domovoch pre ľudí so zdravotným postihnutím.
Jedným z našich veľkých úspechov bola
prezentácia našej skupiny na konferencii.
Konferencia sa konala 1. apríla 2010 v Kutnej Hore.

Mala názov „Od obmedzenia k možnostiam“.
Organizovala ju nezisková organizácia Rytmus Benešov.
V spolupráci s Českou uniou pre podporované zamestnávanie.

Prvá časť našej prezentácie hovorila o pojme sebaobhajovanie.
V druhej časti sme doplnili prezentáciu o praktické informácie.
Účasťou na konferencii a prezentáciou sme zviditeľnili našu skupinu.
Podelili sme sa o svoje skúsenosti.
Zároveň sme možno motivovali ostatných účastníkov
konferencie k založeniu skupiny sebaobhajcov.

TÉMA ČÍSLA

Sebaobhajcovia z Benešova
**Jan H., Mirka K., Vlasta K., Vláďa F., Mirek P.,
Katka S., Jiří K., Ondřej H., Jiří B.**